

LUNDS
UNIVERSITET

Bedragarens bakomliggande faktorer

Sociala normers inverkan på försäkringsbedrägeri

Anders Lyckebäck

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårtermin 2015

Handledare: Måns Svensson

Examinator: Reza Banakar

Abstract

Insurance fraud is estimated to cost the Swedish insurance agencies three to five billion Swedish kronor each year. The insurance idea is simple, share the risk, but if policyholders take advantage of the system, the concept fails. Previous research states that norms or attitudes towards insurance companies are the main reason behind insurance fraud. This study aims to measure and evaluate social norms regarding insurance fraud in Sweden. This was done using a web-based survey with 1073 participants. The results of this survey conclude that social norms regarding insurance fraud do exist, and that it is condemning of the act of insurance fraud. Mathematical formulas were used in order to determine the strength and to what extent the given norms affected the respondents. The results also show that positive attitudes towards insurance fraud or previous actions of insurance fraud are accompanied by weaker social norms and a lower responsiveness to these norms.

Key words: Insurance fraud, social norms, normative affect

Nyckelord: Försäkringsbedrägeri, sociala normer, normativ påverkan

Antal ord: 13 120

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Vad är ett försäkringsbedrägeri?	2
2. Problemformulering	3
2.1 Syfte	3
2.2 Frågeställning	3
2.3 Rättssociologisk relevans.....	4
3. Tidigare forskning.....	6
3.1 Omgivningens effekt.....	6
3.2 Bedragarens självbild	7
3.3 Ett suddigt rätt eller fel	7
4. Rättsläget	9
4.1 Påföljden	10
5. Metod	12
5.1 Tidigare forskning	12
5.2 Avgränsningar	13
5.3 Enkät	14
5.3.1 Urval Enkät.....	16
5.3.2 Urvalsfel	16
5.4 Bortfall	17
5.5 Felkällor	18
5.6 Etiska överväganden.....	18
5.7 Mätning av normer och normstyrka	19
6. Normteori.....	23
6.1. Normer som fenomen och drivkraft.....	23
6.2 Normer som rättsliga och sociala regler	24
6.3 Varför följer vi normer?	25
7. Theory of reasoned action & Theory of planned behavior	27
8. Resultat.....	28
8.1 Respondenternas spridning	28
8.2 Ekonomiska förutsättningar för ekonomisk brottslighet	29
8.3 Förekomsten av sociala normer och dess påverkan	30
8.4 Värderas olika handling olika?	33

9. Analys	35
9.1 Normativ spridning.	35
9.2 Sociala normers reproduktion	36
9.2 Normefterlevnad	36
9.3 Internaliserade normer.....	38
10. Slutsats.....	39
10.1 Avslutande diskussion & Framtida studier	40
Referenser	41
Bilaga 1-14, Redovisning av dataunderlag	44
Bilaga 15, Enkäten	58
Bilaga 16, Beräkningen av sociala normer uttryckt i matematiska termer	74

1. Inledning

Att stå i kö på ICA, att stanna bilen vid rött ljus i korsningen, att inte beröva annan livet och en mängd andra saker, har alla gemensamt att de är handlingar som styrs av normer. Normer har en stor effekt på oss och vårt handlande. Vi följer normer som berör oss i både stort och smått av olika anledningar. Att stå i kö på ICA är ett sätt att fungera ihop med andra i vad som annars kunnat vara en förargelseväckande situation. Att inte följa trafikregler kan medföra direkta hälsorisker till följd av olyckor, och att beröva en annan livet åtföljs inte sällan av ett fängelsestraff. Detta inflytande av normer i våra liv är någonting som har väckt intresse vid rättssociologiska institutionen på Lunds Universitet.

Försäkringsidén är enkel, man delar på riskerna. Kollektivet tar risken istället för var individ för sig. Detta ger en möjlighet till skydd vid ekonomiskt oförutsedda händelser. Ju fler som försäkrar sig, desto tryggare blir kollektivet (Svensk Försäkring 2014, s. 4). De allra flesta vuxna svenskar har en eller flera försäkringar, vi försäkrar våra bilar, båtar, husdjur, bostäder, ja till och med våra liv. Med tanke på hur alldagligt försäkringar är bör det finnas sociala normer som reglerar det. Mindre saker än så regleras med sociala normer som att du tar av dig skorna när du går in i någons hem, eller inte tuggar med öppen mun.

Får man lägga till lite extra för att bara ta tillbaka självrisken? – *Jag har ju ändå betalat så länge, så lite valuta för pengarna ska man väl få.* Om du och grannen står och kliar er i pannan över den sönderslagna rutan på din bil och det gapande hålet där bilradion brukade sitta, och du säger –*tja den var ju tre år gammal men jag säger att den var två, en uppgradering är väl aldrig fel.* Vad skulle grannen säga? Om grannen skulle säga – *hehe jo visst!* eller – *vad håller du på med?* Skulle det påverka ditt sätt att agera? Ja med största sannolikhet.

Jag tror att många känner igen sig i vad jag försöker illustrera ovan, hur ser egentligen de sociala normerna ut kring vad som benämns försäkringsbedrägeri?

1.1 Bakgrund

Jag närmar mig ämnet med en viss förkunskap då jag behandlade försäkringsbedrägeri ur ett riskanalysperspektiv under min praktiktermin på Länsförsäkringar Skåne. Praktikterminen ingår som valbar termin inom

kandidatprogrammet i kriminologi vid Lunds universitet. Det var under detta arbete som jag först började intressera mig för normer kring försäkringsbedrägeri, då det enligt normmodellen för försäkringsbedrägeri (Lyckeback 2014) är normer som utgör första steget i att motverka att försäkringsbedrägeri förekommer. Forskning som lyftes i studien visade på att det finns faktorer som påverkar hur benägen en person är till att begå ett försäkringsbedrägeri. Intresset väcktes därför att vidare studera vilken roll sociala normer har i sammanhanget. Jag valde därför att forska vidare i ämnet utifrån ett normperspektiv till denna kandidatuppsats.

1.2 Vad är ett försäkringsbedrägeri?

I lagens mening är försäkringsbedrägeri följande:

BrB 9 kap. Om bedrägeri och annan oredlighet

1 § Den som medelst vilseledande förmår någon till handling eller underlåtenhet, som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den vilseledde eller någon i vars ställe denne är, dömes för bedrägeri till fängelse i högst två år.

För bedrägeri döms också den som genom att lämna oriktig eller ofullständig uppgift, genom att ändra i program eller upptagning eller på annat sätt olovligt påverkar resultatet av en automatisk informationsbehandling eller någon annan liknande automatisk process, så att det innebär vinning för gärningsmannen och skada för någon annan. Lag (1986:123).

Försäkringsbedrägerier brukar delas in i två typer, planerade och opportunistiska (Tennyson 2002, s.36; Tennyson 2008, ss.1181, 1183). Planerat bedrägeri är ett försök att erhålla kompensation för påstådda konsekvenser av en skada orelaterad till den anmälda olyckan, eller som aldrig hänt. Opportunistiskt bedrägeri innebär att försäkringstagaren överdriver skadorna som följde av en legitim olyckshändelse, eller överdriver ersättningsanspråket (Weisberg & Derrig 1991, s. 516).

Försäkringsbranschen delar forskarnas uppfattning och säger att försäkringsbedrägeri uppstår när en försäkringstagare genom sitt agerande får ersättning för en skada som inte inträffat, medvetet skaffar sig högre ersättning eller att medvetet lämna oriktiga uppgifter vid tecknande av en försäkring som påverkar premiesättning (Svensk Försäkring 2014, s. 4). Exempel kan vara att medvetet förstöra sin telefon för att använda försäkringsersättningen till att få en nyare modell eller att arrangera en trafikolycka med en defekt bil för att få ut försäkringsersättning för bilens fulla värde som överstiger värdet på bilens nuvarande skick (Svensk Försäkring 2014, s. 4).

2. Problemformulering

Ett stort fokus ligger i försäkringsbranschen på att förebygga, upptäcka och motverka försäkringsbedrägerier. Branschorganisationerna Svensk Försäkring och Larmtjänst uppskattar att bedrägerier kostar de svenska försäkringsföretagen mellan två och fem miljarder kronor om året, vilket motsvarar cirka fem-tio procent av de totala utbetalningarna (Svensk Försäkring 2014). Larmtjänst har under senare år i samarbete med Novus tagit fram attitydundersökningar kring försäkringsbedrägeri, vilket visar på att de fått upp ögonen för ett undersökningsområde som ligger nära normer.

Normer utgör individens uppfattning av omgivningens förväntningar på det egna beteendet, en handlingsanvisning ”så här bör du göra” (Baier & Svensson 2009, s. 72).

Som tidigare forskning visar vill ”bedragare” gärna neutralisera och legitimera attitydstyrt handlande. Däremot kommer din normgivande omgivning inte att se ditt, för dig själv legitimerade handlande, utan ditt faktiska handlande, som i själva verket kan vara ett normbrott, brott mot den egna attityden och en lagöverträdelse. Poängen är att normer upplevs vara en starkare påverkansfaktor än individens attityd, något som också stöds av Tennyson (1997, s. 260). Även om normer ibland härstammar ur kollektiva attityder, så är de också attitydskapande (Hydén 2002, s. 101).

Det finns en mängd forskning som behandlar ämnet försäkringsbedrägeri. Det finns också identifierat, eller i alla fall föreslaget, att sociala normer påverkar och kan vara en bakomliggande faktor till att individer begår försäkringsbedrägeri. Men jag hittar tillsynes ingen studie som verkligen fokuserar på dessa normer och hur ser de ut. Det är precis det denna kandidatuppsats ämnar titta närmare på.

2.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka sociala normer gentemot försäkringsbedrägeri. De huvudsakliga aspekterna som ämnar undersökas är normförekomst, normstyrka och mottaglighet för normen. Samt om normen är tillåtande eller fördömande gentemot försäkringsbedrägeri som handling. Genom att undersöka de sociala normerna ges även en bild av om de rättsliga normerna (i form av lagstiftning) speglas i de sociala normerna.

2.2 Frågeställning

Hur kan man förklara och mäta sociala normer kring handlande som benämns försäkringsbedrägeri avseende (a) normens innehåll och (b) normens styrka?

2.3 Rättssociologisk relevans

Rättssociologi kan i stort studeras utifrån tre olika perspektiv, rättens påverkan på samhället, samhällets påverkan på rätten eller en växelverkan däremellan (Mathiesen 2005, s. 23). Med rätten menar Mathiesen det samlade systemet av formellt antagna regler i ett samhälle. Dessa utgörs av institutioner som i sista instans har ansvar för tillämpningen av dessa regler eller kontroll av deras efterlevnad, samt icke formellt antagna regler baserade på oskriven lag såsom sedvanerätt (2005, s. 24). Eftersom försäkringsbranschen bedriver sin egen utredningsverksamhet och har ett egenintresse i att de rättsliga normerna (lagen) rörande försäkringsbedrägeri efterföljs av deras kunder, blir lagens intresse också bolagens intresse. Även om lagen inte hade funnits så hade det sannolikt ändå bildats sociala normer kring huruvida individen ska förhålla sig ärligt gentemot sitt försäkringsbolag. Med sociala normer medföljer dock inte det rättsliga sanktionssystemet i form av straff eller tyngden av rättsväsendet bakom budskapet som en lag har. Försäkringsbolagen hade fortfarande haft samma intresse, men inte ett lika kraftfullt verktyg som lagstiftning för att driva igenom en normförändring. Genom att undersöka hur de sociala normerna ser ut, ger uppsatsen samtidigt en bild av hur väl de rättsliga normerna har tagits emot och överrensstämmer med de samhälleliga normerna.

En av de tidiga framstående rättssociologerna, Eugene Ehrlich, hävdade att rättsliga normer är handlingsanvisningar precis som alla andra former av normer. Det menar Svensson (2013, s. 43) kan tolkas som att alla normer är sociala normer enligt Ehrlich, då skillnaden inte ligger i normerna i sig utan hur de praktiseras. Svensson talar om normers essentiella (essential) och slumpmässiga (accidental) attribut. Essentiella attribut för normer är ”... (a) imperativ som är (b) socialt reproducerade och (c) utgör individens uppfattning avseende omgivningens förväntningar på det egna beteendet”, vilket är gemensamt för alla normer och är grunden till att en norm är en norm. En djupare redogörelse av normer återfinns i teorikapitlet. De slumpmässiga attributen medför variationer av normer som innehar alla de essentiella attributen, som gör att de kan ses som juridiska, ekonomiska eller något annat (Svensson 2013, s. 42). Denna syn delas av Hydén (2002, ss. 130-131) som säger att urskilja rättsregler från andra normer kan vara missledande, då det riskerar att förmedla att de skulle vara artskilda från normer i allmänhet. Rättsregler menar Hydén är ”inget annat än normer som

genom att ha tilldelats statusen rättsregler har skänkts vissa särskilda egenskaper...”
som exempelvis en statlig tvångsmakt som upprätthåller regeln.

Studier som liknar denna har gjorts tidigare vid rättssociologiska institutionen i Lund se exempelvis (Svensson 2008, Svensson & Dahlstrand 2014, Svensson & Larsson 2009). Ämnen som behandlats är nätcränkningar, fildelning och regelefterlevnad i trafiken. Att öka kunskapen om normer kring försäkringsbedrägerier, breddar det rättssociologiska fältet, i linje med ovan nämnda studier.

3. Tidigare forskning

I tidigare forskning presenteras förutom material som framkommit enligt metodkapitlet även några intressanta, relevanta artiklar som framkom i samband med mitt tidigare arbete kring riskanalys av försäkringsärenden (Lyckeback 2014).

Det finns en mängd forskning som behandlar ämnet kring sociala normer i relation till försäkringsbedrägeri, med en mängd olika infallsvinklar. Forskningen som presenteras nedan är den mest relevanta utifrån sökkriterierna angivna i kapitel 5.1.

3.1 Omgivningens effekt

Tennyson (2008, s. 1192) menar att de sociala dimensionerna kring försäkringsbedrägeri baseras på attityder. Om omgivningens attityder är accepterande gentemot försäkringsbedrägeri är sannolikheten för både upptäckt och sanktioner lägre. Därigenom är det större sannolikhet att individen finner försäkringsbedrägeri acceptabelt. Sociala normer kring försäkringsbedrägeri påverkar alltså både samhällets reaktioner på ett beteende, och individers övertygelser och handlingar. Lesch och Baker talar om CIFA, Consumer Insurance Fraud and Abuse. Författarna menar likt Tennyson att om omgivningen upplevs ha en positiv attityd till CIFA så ökar sannolikheten att individen också får det. Vidare är upplevda känslor av orättvisa gentemot försäkringsbolaget och oppositionsnormer som inte stämmer överrens med bolagets normer påverkansfaktorer som kan resultera i att kunden tar åtgärder för att jämna ut relationen eller normklyftan (Lesch & Baker 2013, s. 90).

Svensk statistik avseende attityder kring försäkringsbedrägeri som samlats in av Novus 2013 och bygger på 1012 intervjuer, visar på följande: 10 procent av de tillfrågade kan tänka sig förändra värde vid skada, 8 procent kan tänka sig tillägga påhittat föremål i samband med skada, och 1 procent kan tänka sig anmäla skada som inte inträffat. I samma ordning kan 50 procent absolut inte tänka sig förändra värde vid skada, 68 procent absolut inte tänka sig att lägga till påhittat föremål, och 89 procent absolut inte anmäla skada som ej inträffat (Svensk Försäkring 2014, s. 8). Denna statistik och Tennysons (1997, s. 260) resultat visar att den viktigaste faktorn som påverkar en individs inställning till försäkringsbedrägeri är andras inställning (sociala normer) till försäkringsbedrägeri. Att Tennysons resultat är tillämpningsbara stöds också av den valda teoretiska modellen då Svensson (2008, s. 45) definierar

normer som imperativ som är socialt reproducerade och utgör individens uppfattning avseende omgivningens förväntningar på det egna beteendet.

3.2 Bedragarens självbild

Duffield och Grabosky (2001, s. 3) påtalar att en genomgående aspekt hos bedragare är rationaliseringsprocessen, som baseras på Sykes och Matzas (1957) neutraliseringstekniker. De menar att förövaren tenderar att vilja rättfärdiga eller rationalisera sitt handlande för att göra det enklare att bortse från den egna moralen, eller internaliserade normer. Exempel på detta som författarna tar upp är att ”de har råd med det”, vilket gör bedrägeriet till ett offerlöst brott. Att förövaren tenderar att vilja neutralisera sitt brott är intressant då det tyder på att brottet strider mot dennes internaliserade normer. Tennyson (2002, ss. 51-53) hävdar att likväl som en dålig relation kan medföra högre risk för bedrägligt beteende så kan positiva erfarenheter av försäkringsbranschen bidra till motsatsen, det vill säga att individen inte ser det som acceptabelt att begå försäkringsbedrägeri. För att sammankoppla Tennyson till Duffield och Grabosky kan Tennysons resultat tolkas som att bedragaren kan neutralisera eller ursäkra sitt bedrägeri med sin dåliga relation till försäkringsbranschen.

Kroneberg, Heintze och Mehlkop (2010) studie visar att starka internaliserade normer medför att individen inte tar hänsyn till lockelserna att begå bedrägeri. Ju starkare normer desto mindre effekt av tillfälligheter som kan väcka begäret att begå handlingen. Om dessa internaliserade normer inte finns, och personen tänker begå ett försäkringsbedrägeri, talar Farashah och Estelami (2014) studie för att de interna belöningarna spelar en större roll för om personen ska begå ett bedrägeri, än sannolikheten att bli upptäckt. Studien undersökte hur externa riskfaktorer och interna belöningar samspelar vid försäkringsbedrägeri.

3.3 Ett suddigt rätt eller fel

I Svensk Försäkrings rapport (2014) hävdas att försäkringsbedrägeri är ett mindre prioriterat brott av polis och åklagare baserat på att 31 av 100 polisanmälda fall ledde till åtal 2009-2013. En stor andel av dessa är enligt rapporten anmälningar från försäkringsbolag. En anmälning från försäkringsbolag innebär att en färdig utredning medföljer anmälan då försäkringsbolagen själva utreder misstänkta bedrägerier innan de polisanmäls. Stotland (1977, s. 191) hävdar att om lagar träder i kraft utan att

tillämpas fullt ut medför det en moralisk osäkerhet. Denna moraliska osäkerhet kan ses som en ökad ”gråzon” för rätt och fel som kan leda till större utrymme för rationalisering och neutralisering för bedragaren, något som Duffield och Graboskys (2001) resultat talar för är vanligt förekommande hos bedragare. Brinkmann och Lentz (2006) genomförde en pilotstudie som är relativt lik vad denna rapport ämnar göra. Deras resultat visar på att både den egna attityden och andras upplevda attityd (den tillfrågades normuppfattning) inte definierar försäkringsbedrägeri som varken tillåtet eller förbjudet. En suddig gräns kring rätt och fel skulle tala för att det är svaga eller oklara normer som reglerar beteendet.

4. Rättsläget

Lagen är som framgår under rubriken ”1.2 Vad är försäkringsbedrägeri” tillsynes tydlig i sin formulering kring vad som utgör bedrägeri. Bedrägeri av normalgraden är ett brott med fängelse upp till två år på straffskalan (BrB 9kap 1§), och som framgår av BrB 9kap 11§ kan också försöks- eller förberedelsestadiet av bedrägeribrott dömas. I rapporten försäkringsbedrägeri i Sverige (Svensk Försäkring 2014) anges att en låg prioritet hos polis och åklagare är ett hinder för effektiv brottsbekämpning. 37 procent av anmälda försäkringsbedrägerier går till åtal (Svensk Försäkring 2013, s. 11). 2014-års rapport påstår att andelen anmälningar som går till åtal är färre än fjolåret, men ingen specifik andel anges, därför presenteras 2013-års resultat. Branschen upplever 37 procent som ett lågt antal väckta åtal då de flesta av anmälningarna är utredda och väl styrkta enligt försäkringsutredarna, samt att en misstänkt gärningsman alltid finns angiven (Svensk Försäkring 2013, s. 11). För att utreda detta närmare mailades Mats Galvenius, VD Larmtjänst och Vice VD Svensk Försäkring och ombads utveckla vad som framgick i rapporten. Galvenius menar att det är svårt att förstå att inte fler anmälningar går till åtal med anledningen av det mycket goda utredningsläget. Larmtjänst och Svensk Försäkring har i samarbete med BRÅ påbörjat en rapport som ska publiceras andra halvan av 2015 för att ge ett bättre svar på vilka faktorer som gör att inte fler går till åtal.

En jämförelse kan göras med andra brottstyper som också har ett mycket gott utredningsläge, exempelvis rattonykterhet. De flesta av försäkringsbedrägerierna har en identifierad gärningsman och en rattonykter är sannolikt tagen på bar gärning, vilket bör anses utgöra ett gott utredningsläge för båda brottstyperna. 67 procent av 13 999 stycken anmälningar av rattfyllerister ledde till åtal eller strafföreläggande under 2013. Av dessa är 36 procent domslut och utgörs främst av grovt rattfylleri. Rattfylleri av normalgraden står i sin tur för nästan samtliga strafförelägganden (Brottsförebyggande rådet a, b). Det är alltså 30 procentenheter fler som totalt sett lagförs i denna brottskategori än försäkringsbedrägeri. Dock är domsluten med 36 procent mer representativt då flertalet av strafföreläggandena är böter, som upplevs som en ringa påföljd att jämföra med. Andelen domslut för rattfylleribrott och åtal för försäkringsbedrägeri skiljer sig alltså bara med en procentenhet. Att anmärka på med just dessa exempel är att det sannolikt ligger mer utredningsarbete och ansträngning

bakom de åtalade försäkringsbedrägerierna, och därför en större besvikelse när arbetet inte ger det önskade resultatet. Även om båda brottstyperna innebär att gärningspersonen blir tagen på bar gärning är det vid upptäckten av brottet i sig svårt för en rattfyllerist att bestrida sin skyldighet. Ett försäkringsbedrägeri kräver en större utredning och bevisning utöver att gärningspersonen befattat sig med ett försäkringsärende.

4.1 Påföljden

I en artikel på webbsidan Infotorg Juridik (Hedberg, 2007) förs en diskussion kring två fall av försök till grovt försäkringsbedrägeri som varit i högsta domstolen (NJA 1993 s. 746, NJA 1992 s.190). Högsta domstolen menar att det finns anledning att se allvarligt på försäkringsbedrägeri som brottslighet. Påföljderna i de två högsta domstolsfallen bestämdes till villkorlig dom och böter, för att de inte kunde särbehandlas genom att ses som artbrott, trots att fängelse upp till sex år finns på straffskalan. Om brottet kan ses som ett artbrott talar det för en presumtion för utdömning av fängelsestraff som påföljd, men högsta domstolen ansåg inte att försök till grovt försäkringsbedrägeri i dessa fall uppnådde kriterierna för att utgöra artbrott (Hedberg, 2007). Att se fallen som artbrott (och därigenom kunna utdöma fängelsestraff) uttrycker domstolen innebär en särbehandling. Att en särbehandling möjliggör fängelsestraff talar för att praxis är sådan att försök till grovt bedrägeri inte leder till en frihetsberövande påföljd. Utöver dessa två fall finns ytterligare ett som rör påföljdsfrågan vid försäkringsbedrägeri vid sökningar på avgöranden från högsta domstolen på infotorg juridik (NJA 1984 s. 740). Även i detta fall fann högsta domstolen en icke frihetsberövande påföljd som mest lämplig. Begreppen ”law in books” och ”law in action”, innebär att rätten genom lagen säger en sak men i praktiken gör en annan (Svensson 2008, s. 72). Det vill säga att lagen säger att bedrägeri är olagligt och straffbart med upp till två års fängelse, men i praktiken är tillämpningen sådan att en frihetsberövande påföljd inte utgör normalfallet.

Alalehto och Larssons rapport (2014, ss. 24-25) visar på att de som misstänks för försäkringsbedrägeri begår mer än hälften så få brott som de som begår annan typ av ekonomisk brottslighet eller organiserad brottslighet. Att gärningspersonen har få tidigare domar talar för ett lägre straffvärde enligt BrB 30 kap 4§ 2st, som säger att det vid påföljdsbestämning ska beaktas om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott. Vidare visar Alalehto och Larssons (2014, s. 31) resultat att

försäkringsbedrägeri under deras 16-åriga mätperiod endast begicks en gång av 90 procent av de som varit misstänkta. Den förmildrande omständigheten att inte ha begått andra brott finns därför i många fall för domstolen att beakta vid straffutmätning. Det verkar inte som att domstolarna utnyttjar hela straffskalan för brottet utan väljer generellt de lägre nivåerna baserat på de undersökta prejudicerande domarna från högsta domstolen. Att notera är också att det sannolikt är på försöksstadiet en gärningsperson prövas om försäkringsbolagen polisanmäler, eftersom bedragaren blir avbruten i behandlingsprocessen om misstankar om bedrägeri uppstår. Gärningspersonen ges därför inte möjlighet att fullborda sitt brott. Prövas brotten på försöksstadiet bör de ovan nämnda prejudicerande domarna vägleda tingsrätten som första instans till att utdöma en icke frihetsberövande påföljd. Försök får enligt BrB 23kap 1§ straffas med högst vad som gäller för fullbordat brott och må ej sättas under fängelse om lägsta straff för det fullbordade brottet är fängelse i två år eller däröver. Eftersom straffskalorna för bedrägeri och grovt bedrägeri inte har ett lägsta straff på två års fängelse tillåts en icke frihetsberövande påföljd för brott åtalade under försöksstadiet enligt BrB 23kap 1§.

5. Metod

Övergripande metod för arbetet är ett kvantitativt arbetsätt med en induktiv ansats. Detta innebär att det utifrån den insamlade informationen (empirin) kommer att knytas an och relateras till teori (May 2001, ss. 47,48). Normtyper och slutsatser kommer således arbetas fram utifrån den insamlade empirin (Baier & Svensson 2009, s. 74). Insamlingen av empiri sker med hjälp av en webenkät. Att någonting är kvantifierbart beskriver Ejvegård (2010, s. 38) som att det kan räknas och anges därför ofta i siffror. Kvantitativ data lämpar sig väl för att behandlas statistiskt och tillåter objektiva jämförelser.

5.1 Tidigare forskning

För att få en bra överblick över hur ämnet tidigare behandlats används söktjänsten EBSCOhost. EBSCOhost är en databas som tillhandahålls genom Lunds Universitet och utgör en lämplig källa enligt Ejvegård (2010, s. 47). Sökningar görs i alla underliggande databaser med reservation för att sökträffarna måste vara peer reviewed, detta för att underlaget då vetenskapligt godkänts. Sökningar gjordes utifrån ämnet sociala normer och attityder kring försäkringsbedrägeri.

Sökord: Consumer insurance fraud 168 träffar, social norms, insurance fraud 4 träffar, Insurance fraud norms 6 träffar, attitudes, insurance fraud 40 träffar, insurance customer dishonesty 4 träffar, insurance fraud AND attitude 34 träffar, fraud norms 336 träffar, med flera.

När en sökning gjorts lästes abstract igenom för samtliga träffar. De som bedömdes relevanta för uppsatsen, baserat på att abstractet innehöll sociala normer och försäkringsbedrägeri, lästes därefter igenom i sin helhet. Då försäkringsbedrägeri är en typ av ekonomisk brottslighet finns det minst sagt ingen brist på studier baserade på ekonomiska/rationella handlingsmodeller. Sådana modeller är inte vad studien ämnar undersöka närmare. Studier innehållande sådana modeller valdes därför inte vidare för en genomläsning även om abstractet innehöll de valda ämnesorden. Ekonomisk/rationella handlingsmodeller blev således ett exkluderingskriterium. Anledningen till att de rationella modellerna inte tas med är för att normer utifrån normperspektivet kan tolkas vara det första "hindret" mot att begå ett försäkringsbedrägeri. Baier och Svenssons (2009, ss. 12, 157) argumenterar att det

inte är osannolikt att en kalkyl görs av kostnad kontra vinning inför en handling, men att det inte är i alla fall en sådan här kalkyl görs, då vi i de flesta fall följer lagar, normer och inre rättvisepprinciper, utan att ifrågasätta dessa ur ett vinstperspektiv. Utöver detta exkluderingskriterium lästes alla artiklar igenom i fulltext som utifrån abstractet bedömdes relevanta.

Ett system används för att få fram relevanta artiklar för att det är omöjligt att hinna läsa allt, att läsa abstract eller innehållsförteckningar menar Ejvegård (2010, s. 48) är ett bra sätt att bedöma innehållets relevans. I de fall intressanta fakta hänvisades till tidigare forskning söktes denna originalkälla upp, inga andrahandsreferenser används i tidigare forskning. I likhet med Ejvegård's förslag användes relevanta referenser i träffar som sökorden gav för att hitta vidare verk (2010, s. 47). Samma förfarande användes för den tidigare forskning som framkom i samband med Lyckeback (2014). Samtliga artiklar/studier som lyfts ur denna tidigare sökning har åter uppsökts i EBSCOhost med kravet att de ska vara peer-reviewed.

5.2 Avgränsningar

Under arbetets gång med uppsatsen har avgränsningar tillämpats, vilket är ett måste för att inte uppsatsen ska bli alldeles för stor och vid i vad den behandlar. Ett smalare angreppssätt på en fråga gör att den djupare kan analyseras och besvaras. En avgränsning som tillämpas är att uppsatsen främst undersöker normaspekten ur Theory of planned behavior. Anledningen till att det är främst, och inte enbart, normaspekten som behandlas är för att enkäten till viss del också har attitydfrågor. Dessa är dock inte formulerade eller tilltänkta att tillämpas i teorin, utan syftar till att bredda förståelsen för normperspektivet. Eftersom Theory of planned behavior bygger på attityd, norm och kontroll som grundpelare vilka tillsammans bildar en avsikt att begå en handling, används bara en av teorins tre delar i denna uppsats. Svaret som presenteras här kommer därför inte vara ett fullständigt svar på respondentens benägenhet att begå en handling utifrån teorin. Resultaten måste därför sättas in i sammanhang med teorins övriga delar för att ge teorins fulla svar. Teorin presenteras ändå relativt ingående för att det inte ska gå förlorat för läsaren att sociala normer utöver att vara en påverkansfaktor i sig, faktiskt fungerar i ett större och välbeprövat sammanhang.

5.3 Enkät

Enkät valdes som undersökningsmetod för att uppsatsen ämnar dra generella slutsatser från ett generaliserbart urval. Fördelar med enkätundersökningar är att de kan nå många personer, materialet som inkommer är redan skriftligt vilket underlättar bearbetningen, samt att alla respondenter har fått exakt samma frågor (Ejvegård 2010, s. 55). Svensson (2008) skriver att ”Om man vill förstå hur normerna och rättsreglerna påverkar beteenden har man att studera normerna utifrån det faktum att de utgör individernas uppfattning avseende omgivningens förväntningar på det egna beteendet”. Utifrån detta tankesätt formuleras enkätfrågorna till denna uppsats för att validiteten skall vara hög, dvs. att undersökningen mäter det den ämnar mäta (May 2001, s. 117; Denscombe 2009, ss. 378, 425). Ejvegård (2010, s. 58) menar att om en enkät utgör en viktig del i ett arbete, är det klokt att göra en mindre testenkät. Tanken med en sådan testenkät är att avslöja fel såsom oklara formuleringar, ledande frågor eller svårförståeliga svarsalternativ (May 2001, s. 128). Ett sådant test gjordes på uppsatsens enkät, den skickades ut till ett mindre antal personer som ombads lämna sina synpunkter på dess utformning, om någonting upplevdes oklart eller svårförståeligt eller om de saknade någonting i svarsalternativen. Denna information var värdefull för att få en förhandsbild av hur enkäten uppfattas och hur den skulle komma att mottas av den stora ”riktiga” respondentgruppen.

Enkäten avser mäta normer och normstyrka utifrån Theory of planned behavior. För att mäta normer menar Azjen (1988, s. 125) att frågorna ska utformas enligt följande:

(Utomstående) tycker att jag ska...

Göra si... 1 2 3 4 5 6 7 Göra så...

Hur mycket bryr du dig om vad (utomstående) tycker att du ska göra?

Bryr mig 1 2 3 4 5 6 7 Bryr mig mycket
inte alls

Den första frågan är avsedd att mäta uppfattningen om omgivningens normer, medan den andra frågan mäter hur motiverad personen skulle vara att följa dessa normer.

Svensson (2008, s. 75-76) formulerar samma typ av frågor enligt följande:

I vilken utsträckning anser följande personer att du skall...?

I vilken utsträckning anser du att följande personers åsikter om ditt beteende avseende (...) är viktiga.

Frågor av ovanstående typ använder en så kallad Likertskala, som är särskilt lämplig för att mäta upplevelsen eller styrkan av respondentens svar (Bryman 2011, ss. 156-157). Det är utifrån dessa frågor uppsatsens enkät är baserad. Att frågorna är formulerade utefter dessa modeller talar för en hög validitet, då de är särskilt framtagna för att mäta förekomsten, mottagligheten och normstyrkan av sociala normer. Frågetypen är beprövad för sitt ändamål och har med goda resultat använts i andra studier såsom Svensson (2008), där författaren mäter normstyrka och regelbundenhet.

Utöver svarsalternativen som är till exempel mamma, partner, granne med flera, finns också alternativet *inte relevant i mitt fall*. Detta är för att svarsalternativen ska utformas så att respondenten alltid kan göra en markering. Om respondenten exempelvis inte har någon partner och alternativet ”inte relevant i mitt fall” inte funnits så hade den blanka raden blivit ett bortfall (Ejvegård 2010, ss. 59-60).

För att ge en mer nyanserad bild av vilken typ av respondent som omfattas av olika normstyrka etc. räcker det inte med att bara fråga de två frågetyperna som illustreras ovan. Med anledning av att försäkringsbedrägeri är en typ av ekonomisk brottslighet kan det vara av intresse om exempelvis respondenter med lägre inkomst upplever en annan norm än de med hög inkomst. Denna typ av frågor syftar till att sätta normerna i en kontext, och till att upptäcka om det finns skillnader i om olika förutsättningar föreligger vid en viss typ av normförekomst. Enkäten avslutas med en öppen fråga som lyder ”Skriv ner dina tankar om försäkringsbedrägerier och hur du ser på dem. Är försäkringsbedrägerier ett allvarligt problem?”. Alla andra frågor i enkäten är så kallade slutna frågor vilket innebär att respondenten får välja mellan färdiga svarsalternativ. Ett avslut med en mer öppen fråga där respondenten fritt kan redogöra för sina tankar om försäkringsbedrägeri kan därför vara givande och ge andra infallsvinklar till ämnet som tidigare kanske inte behandlats i enkäten. Fördelar med en öppen fråga är att respondenten kan svara helt med sina egna ord och ge svar som kanske inte kan förutses i svarsalternativ (Bryman 2011, s. 244)

5.3.1 Urval Enkät

För genomförandet av enkätundersökningen användes företaget Questback, som är ett företag som via internet och mobila lösningar distribuerar undersökningar av olika slag till respondenter.

Om forskaren vill kunna uttala sig om populationer i sin helhet är det viktigt att urvalen är väl motiverade. Det är inte acceptabelt, menar Ejvegård (2010, ss. 63-64) att hävda att någonting gäller ”alla” fast så inte är fallet, därför är det viktigt att ett urval är representativt för befolkningen eller den grupp forskaren vill generalisera om. Målet med enkäten var att få ett urval på 1000 personer som är representativt för landet med en jämn fördelning av åldersgrupper och kön. Urvalet drogs sedan slumpmässigt från CINT CPX (Cint Panel eXchange) som består av ca 400 000 individer i Sverige som representerar ett riksgenomsnitt av befolkningen. Undersökningen fick fortlöpa tills urvalskvoten på ett tusen personer var uppnådd. De som ingår i denna grupp har accepterat att delta i enkätundersökningar via internet i utbyte mot en mindre ersättning, vilket förhoppningsvis talar för att de är seriösa och motiverade respondenter.

5.3.2 Urvalsfel

Denscombe (2009, ss. 48-49) säger att varje urval kan, just genom att vara ett urval, ge resultat som skiljer sig från om hela den tilltänkta populationen hade utfrågats. Denscombe menar att det finns en inbyggd slump i själva urvalet som aldrig kan bortses från. Felet har inte med urvalets tillvägagångssätt att göra utan med urvalet i sig. Två urval som trots att de framtagits med precis samma metod skiljer sig sannolikt något åt ändå. Ett större urval medför dock generellt en större precision menar Denscombe, men bara till en viss punkt, efter det är ytterligare respondenter nästan bara mer arbete. Denscombe exemplifierar med att ett stratifierat urval på tusen personer används för att generalisera åsikterna hos över 50 miljoner människor i engelska opinionsundersökningar, en ökning av respondenterna till fem tusen deltagare hade knappt märkbart ökat precisionen hävdar Denscombe. Det är i denna uppsats ofrånkomligt att använda sig av ett urval. Att få hela svenska folket att svara på forskningsfrågorna är orealistiskt och eftersom förhoppningen är att kunna dra generella slutsatser är ett urval den bästa lösningen.

5.4 Bortfall

Problemet med bortfall är någonting som måste beaktas och som de flesta studier drabbas av (Bryman 2011, s. 192). Ett problem finns i att vissa respondenter inte kan nås, inte vill nås, eller inte orkar svara på frågorna. Ett sätt att motverka detta är att avsiktligt skicka ut enkäten till så många fler respondenter som bortfallet väntas bli (Bryman 2011, s. 192). Något större problem med bortfall av typen att respondenter inte svarar överhuvudtaget har inte förekommit i denna studie då svarsfrekvensen är 94,3 procent, ett mycket gott resultat. Sannolikt kommer detta mycket på grund av att CINT CPX färdiga svarspaneler används. Studien har med de 94,3 procenten de önskade tusen deltagarna, enkäten gjordes tillgänglig tills tusen respondenter uppnåddes och strax över 1100 tillfrågades. På ett sätt kan sägas att de cirka fem procenten i bortfall inte rör studien då den ändå är över det utsatta målet av deltagare. En del bortfall förekommer också under enkätens gång. Eftersom det var färdiga svarspaneler som erhåller en ersättning från Questback som utgjorde respondentgruppen ställdes många frågor som kan vara jobbiga att svara på, då respondenterna bedömdes motiverade. Ersättning anges i Bryman (2011, s. 233) vara ett sätt att få högre svarsfrekvens, samt att respondenterna redan på förhand accepterat att delta i undersökningar varpå det kändes rimligt att ställa alla de frågor som kunde vara av intresse. Frågorna som åsyftas som jobbiga är de som avser mäta normstyrka och mottaglighet, då dessa har en mängd svarsalternativ för respondenten att fylla i och kan göra att respondenten tappar intresset. Antalet respondenter som inte svarar ökar allt eftersom enkäten fortlöper, av de frågor som samtliga respondenter ska svara på är det som mest 50 respondenter som inte svarar. Detta innebär att det fortfarande är över tusen respondenter som svarar, vilket gör att den önskvärda mängden svar fortfarande uppnås trots bortfallet. Mangione (1995, s. 60) belyser att bortfall kan medföra kvalitetsbrister i resultaten, lösningen är att göra allt för att få en så hög svarsfrekvens som möjligt. Genom att få en hög svarsfrekvens menar Mangione att det är väldigt osannolikt att de respondenter som utgör bortfallet har en negativ påverkan på studien. En svarsfrekvens på över 85 procent hävdar Mangione (1995, s. 60) bör ses som utmärkt och det skulle krävas mycket speciella omständigheter för att störa resultaten med särskilt mycket. Inräknat både de ca fem procent totalt som inte svarar och de som "tappar intresset" under enkätens gång ca 4,8 procent (som mest) har enkäten fortfarande en svarsfrekvens på drygt 90 procent, och samtidigt över de

tusen respondenter som målsättningen var. Studien bör utifrån ovan förda resonemang anses ha goda förutsättningar för reliabla resultat.

5.5 Felkällor

Det är väl känt menar Azjen (1988, s. 102) att respondenter vid egen utsaga tenderar att rapportera socialt önskvärda beteenden och neka socialt oönskade beteenden. Detta kan benämnas ”socially desirable responding” och innebär att personen framställer sig själv i enlighet med sociala normer och standarder (Zerbe & Paulhus 1987, s. 250). Dessa tendenser är särskilt tydliga när beteendet är socialt stigmatiserat eller en direkt lagöverträdelse. Även om handlingar ärligt presenteras kan oönskade handlingar underrapporteras och önskvärda handlingar överrapporteras. Om ämnet däremot inte upplevs som känsligt så kan självrapportering vara en mycket träffsäker metod (Azjen 1988, s. 103). Då enkäten sker över internet och till en på förhand rekryterad panel bör inte denna typ av felkälla vara ett bekymmer, men det är ändå värt att lyfta att problematiken finns. Bryman (2011, s. 263) belyser också problemet med ”hotfulla” frågor, såsom om respondenten någon gång har begått ett försäkringsbedrägeri, som kan göra att respondenten inte vill svara. Detta har åtgärdats genom att återigen i samband med frågan påpeka att respondenten är helt anonym för att trygga respondenten att svara ärligt.

Ejvegård (2010, s. 59) påpekar att vid användande av skalor som svarsalternativ så som denna enkät använder finns det en poäng med att de ska vara udda i antal, vilket de också är. Anledningen till detta är att respondenten vid osäkerhet, tenderar att svara med mittenvärdet. Skulle det framkomma vid sammanställning av resultaten att mittenvärden utgör en väldigt stor andel av svaren så menar Ejvegård att en lösning kan vara att ta bort dessa, och titta på de svar som utgör en starkare åsikt åt något håll. På en skala från 1-7 som enkäten använder skulle således de som svarat nummer 4 tas bort, 1-3 och 5-7 vilket skulle utgöra starkare respektive svagare åsikter kan på så vis ändå framhävas. Även medelstarka normer är dock av intresse för resultatet och analysen, och behöver nödvändigtvis inte tyda på en osäkerhet i svaret.

5.6 Etiska överväganden

Ett etiskt övervägande som alltid är viktigt är anonymitet för de deltagande i en studie. May (2001, s. 80) menar att forskaren både bör och måste skydda undersökningspersonernas identitet. Anonymiteten är till för att skydda deltagarens

intressen så att de inte på något sätt far illa av att delta i studien. Deltagaren ska inte behöva känna stress, obehag eller lida personlig skada, såsom att ett medgivande om att ha begått försäkringsbedrägeri i enkäten kommer till lagförande myndigheters kännedom (Denscombe 2009, ss. 195-196). Detta upplevs väldigt centralt i uppsatsen då frågorna i enkäten kan vara känsliga med anledning av att de behandlar inkomst, betalningsförmåga och kriminellt förflutet. Resultatet av studien kan visa att det utöver att vara ett lagbrott också är ett normbrott att begå försäkringsbedrägeri, det är då än mer angeläget att värna om respondentens anonymitet. I enkätens inledning upplyses respondenten om att deltagandet är anonymt, vilket förhoppningsvis uppmuntrar ärlighet kring frågor som kan vara känsliga. Eftersom respondenterna tillhandahålls från CINT CPX panelen, är de anonyma så tillvida att de är X antal av de ca 400 000 unika personer som utgör respondentpanelen. Utifrån denna uppsats perspektiv tas de nödvändiga åtgärderna för att värna respondentens anonymitet genom att inte efterfråga uppgifter som kan användas för att identifiera respondenterna.

5.7 Mätning av normer och normstyrka

Utifrån frågetyperna som presenterades under rubrik 5.3 utformades frågorna till studiens enkät. Två frågor som grundar sig på de ovan presenterade frågemallarna för att få fram normens innehåll och normstyrka lyder:

I vilken utsträckning bedömer du att följande personer skulle bli upprörda om du utför ett försäkringsbedrägeri?

Ange på en skala 1-7

1= De bryr sig inte

7= De skulle bli mycket upprörda

Och

I vilken utsträckning anser du att följande personers åsikter är viktiga vid beslutsfattandet om du ska utföra ett försäkringsbedrägeri?

Förmodligen värderar du människors åsikter olika. Den här frågan handlar om hur du ser på din omgivning.

Ange på en skala 1-7

1= Berör mig inte alls

7= Mycket viktiga för mig

Svarsalternativen var sedan samma för båda.

	1	2	3	4	5	6	7	Inte relevant i mitt fall
Din mamma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din pappa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andra nära släktingar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din partner (flickvän, pojkvän etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina vänner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din chef	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina grannar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ytligt bekanta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

För att utläsa vad frågorna visar används matematiska formler baserade på Ajzen och Fishbeins formel för framtagning av subjektiva normer (Ajzen 1991), men som utvecklats av rättsociologen Måns Svensson i sin avhandling (Svensson 2008, ss. 77-87). Beräkningarna gör att vi kan svara på om det finns någon norm, från vem den är starkast och hur stark den är.

Siffrorna angivna under detta avsnitt är inte respondenternas svar, de är påhittade för att illustrera uträkningsprocessen och göra den mer överskådlig.

Koefficienterna (k) utgörs av värdena 1-7 på skalan över möjliga svarsalternativ. Att se i vilken utsträckning varje omgivningsrepresentant skulle bli upprörda och därigenom hur normen ser ut (positivt eller negativt inställd till försäkringsbedrägeri) kan avläsas rakt från tabellen baserat på hur många svar som angivits på varje post. Se tabell 1.

För att beräkna den genomsnittliga externa normstyrkan för frågetypen, *i vilken utsträckning bedömer du att följande personer skulle bli upprörda om du utför ett försäkringsbedrägeri?* används följande metod.

Koefficienten multipliceras med antalet svar för omgivningsrepresentanten ”mamma” från tabell 1, vilket medför $(1 \times 10 + 2 \times 20 + 3 \times 30 + 4 \times 40 + 5 \times 50 + 6 \times 60 + 7 \times 70 = 1400)$, vilket är samma som $(10 + 40 + 90 + 160 + 250 + 360 + 490 = 1400)$. Med andra ord kan man säga att svarsalternativen multipliceras med hur många som svarat på respektive alternativ.

	1	2	3	4	5	6	7	Extern normstyrka
Mamma	10	20	30	40	50	60	70	5
Pappa	15	25	35	45	55	65	75	4,8
Genomsnittlig extern normstyrka								4,9

Tabell 1.

En högre summa enligt beräkningen ovan innebär att respondenten bedömer att omgivningsrepresentanten skulle bli mer upprörd om respondenten begick ett försäkringsbedrägeri än en vid en låg summa. För att sen få fram ett medelvärde från 1-7 på hur upprörda omgivningsrepresentanterna hade blivit summeras först antalet respondenter som svarade med alternativen 1-7 på frågan, de som svarade ”inte relevant i mitt fall” bortses ifrån. Summeringen av antalet svarande i räkneexemplet tabell 1 blir $(10+20+30+40+50+60+70=280)$. Sedan divideras produkten av koefficienterna (1400) med antalet svar (280), $1400 / 280 = 5$. Värdet anger den *externa normstyrkan* hos ”mamma” som omgivningsrepresentant på skalan 1-7. För att sedan få fram den *genomsnittliga externa normstyrkan* summeras normstyrkan för alla representanter och divideras med antalet omgivningsrepresentanter $(5+4,8 / 2 = 4,9)$.

För att behandla nästa fråga som rör graden av mottaglighet av normen, *i vilken utsträckning anser du att följande personers åsikter är viktiga vid beslutsfattandet om du ska utföra ett försäkringsbedrägeri?* används följande metod.

Första steget är likadant som tidigare, koefficienten multipliceras med antal svar precis som i tabell 1. $(1 \times 10 + 2 \times 20 + 3 \times 30 + 4 \times 40 + 5 \times 50 + 6 \times 60 + 7 \times 70 = 1400)$. Summan här representerar hur mycket ”mamma” som omgivningsrepresentants åsikt påverkar respondenten, likt tidigare är en högre siffra mer påverkan. Därefter görs en dividering av produkten av koefficienterna med antalet svar, precis som ovan $1400 / 280 = 5$. Värdet anger nu respondentens *mottagligheten* för ”mamma” som omgivningsrepresentant på skalan 1-7. För att sedan få fram den *genomsnittliga mottagligheten* görs samma beräkning som ovan, *mottagligheten* för var omgivningsrepresentant summeras och divideras med antalet omgivningsrepresentanter.

Nästa steg är främst förberedande för fortsatta beräkningar och syftar till att få fram respondentens mottaglighet som en andel av den maximala mottagligheten. Detta görs genom att medelvärdet för mottagligheten för var omgivningsrepresentant divideras med den maximala mottagligheten, 7. För ”mamma” i detta räkneexempel skulle möjliga mottagligheten bli $5 / 7 = 0,71$. Värdet mellan 0 och 1 utgör hur mottaglig respondenten är för var omgivningsrepresentant. Detta steg görs sen för samtliga omgivningsrepresentanter.

För att sedan ställa den externa normstyrkan mot graden av mottaglighet multipliceras den externa normstyrkan för varje omgivningsrepresentant med respondentens möjliga mottaglighet för var representant $5 \times 0,71 = 3,55$. Detta anger *påverkansstyrkan* som ”mamma” i det här fallet har på respondentens beslut att begå försäkringsbedrägeri. Samma procedur görs på samtliga omgivningsrepresentanter. Detta har att göra med att respondenten kanske lyssnar till 100 procent på sin mamma, men har buskapet mamma förmedlar ingen styrka spelar det ingen roll, detta steg väger budskapets styrka och mottagligheten mot varandra.

För att få en sammantagen bild av respondentens påverkan från normer, måste vi först ta *mottagligheten* från var omgivningsrepresentant och multiplicera den med *påverkansstyrkan*. För ”mamma” skulle det bli $5 \times 3,55 = 17,75$. Anledningen till att var omgivningsrepresentant beräknas separat är att en uträkning av medelstyrkan av omgivningsrepresentanternas påverkan kan göra att en väldigt liten påverkan tillskrivs stor betydelse eller vice versa, ett medelvärde kan bli missvisande av kraftigt avvikande värden (Körner & Wahlgren 2005, s. 45). När detta gjorts för samtliga omgivningsrepresentanter summeras värdena. Dividera sedan summan av mottaglighet och påverkansstyrka ($17,75 +$ resterande omgivningsrepresentanter) med respondenternas genomsnittliga mottaglighet, så ger det normens förmåga att påverka beteende på en skala från 1-7 rörande benägenhet till försäkringsbedrägeri.

6. Normteori

Emile Durkheim och Hans Kelsen är två centrala gestalter när det kommer till normbegreppets två traditioner, sociologi och rätten, som rättssociologin försöker förena (Svensson 2008, s. 42). Det finns en hel uppsjö tolkningar, vinklingar och synsätt på vad en norm är och hur den ska definieras. Detta framkommer i bland annat Hydén (2002) och Baier och Svensson (2009, s. 40) som menar att det inte finns någon rådande konsensus kring vad normer är, hur de uppkommer och vilka effekter de har. Hydén påpekar dock att det finns en relativt konsistent uppfattning om att normer är handlingsdirigerande och att sanktioner spelar en viktig roll i upprätthållandet av en norm (Hydén 2002, s. 100) Det författarna har gjort är att de har redogjort för andras definitioner för att sedan motivera sina egna, som i sin tur används i denna uppsats då de är särskilt lämpade för rättssociologi.

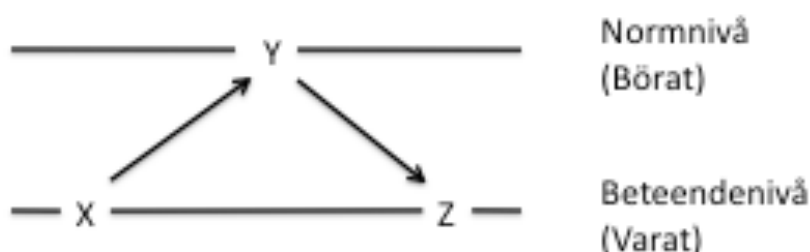
6.1. Normer som fenomen och drivkraft

Normer existerar inte som ett naturligt fenomen, det går inte att ta på eller köpa ett kilo utav, de existerar inte i sig. Om ingen överrenskommelse finns om att normer är just normer så existerar de inte (Baier & Svensson 2009, s. 44). En definition av vad det är för någonting som utgör en norm är därför väldigt viktigt vid studerande av fenomenet. Då idén till denna uppsats föddes ur Lyckeback (2014) används också samma definition av normer i arbetet, nämligen att se dem som handlingsanvisningar, det vill säga beskrivande ”så här gör vi” eller föreskrivande ”du bör göra så här”.

Denna synsätt på normer menar Baier och Svensson (2009, ss. 42, 84) är det vanligaste sättet att betrakta normer. Baier och Svensson (2009, s. 72); Svensson (2008, s. 45) definierar som tidigare nämnt normer som ”... (a) imperativ som är (b) socialt reproducerade och (c) utgör individens uppfattning avseende omgivningens förväntningar på det egna beteendet” dessa tre delar måste finnas för att det ska vara fråga om en norm.

Fördelar med normer är att det är ett fenomen som kan studeras på både mikro- och makronivå (Baier & Svensson 2009, s. 31) samt samhällligt och juridiskt. Hydén (2002, s. 19) skriver att den rättssociologiska normanalysen går ut på att studera och analysera förekomsten och användningen av normer. Normvetenskapen handlar alltså om att förstå vad det är som är drivkraften bakom människors handlande. Den sociala normens styrka påverkar dess genomslagskraft, finns en stark norm om vad som utgör

ett korrekt beteende är individen mer benägen att samarbeta utifrån allmänintresse än om normen varit svag eller frånvarande (Hydén 2002, s. 108). Mätning av normstyrka är därför en viktig del i normvetenskapens mål att förstå drivkraften bakom ett handlande. Hydén menar också att normer kan ses som den förmedlade länken mellan det faktiska (varat) och det önskvärda (börat) och fungera som en gränssyta mellan varat och värdemässiga ställningstaganden om hur vi bör handla (Hydén 2002, s. 19).

Figur 1, Illustration av normens vara X, böra Y, och utfall Z. (Baier, Svensson, 2009 s. 54)

Det finns ett sakförhållande, detta förhållande är önskvärt, gör man X i situation Y uppnår du sannolikt förhållandet att i situation Y bör du göra X. Vilket bör medföra att när situation Y uppstår gör man X. Med anledning av att verkligheten sannolikt inte medför samma utfall varje gång benämns normens utfall Z i modellen (Baier & Svensson 2009, ss. 53-54). Förenklat uttryckt gör du X för att eftersträva Y vilket medför utfallet Z.

6.2 Normer som rättsliga och sociala regler

Normer kan som sagt ovan kanske allra enklast förstås som handlingsanvisningar (Baier & Svensson 2009, s. 41). Dessa handlingsanvisningar kommer i olika former, en av de viktigaste indelningarna att göra är mellan samhällliga och rättsliga normer. Enligt Baier och Svensson (2009, ss.75-79, 82-85) är en rättslig norm förenklat lagar och författningar samt hur dessa tolkas, värderas och tillämpas. Hydén beskriver samma företeelse med att rätten är ett skapat normsystem, den har sitt eget språk med juridiska termer och begrepp som tolkas och används på ett annorlunda sätt än utanför det rättsliga normsystemet (Hydén 2002, s. 135). Dessa rättsliga normer (rättsregler) menar Hydén är normer som har upphöjts till rättsregel, och därigenom fått särskilda egenskaper i form av en statlig tvångsmakt som stöd för att upprätthålla normen (Hydén 2002, s. 131). För att förklara hur rättsregler uppkommer lyfter Hydén fram begreppen *Nomos* och *Thesis*, framtagna av Friedrich A. Hayek. *Nomos* är att normer

skapade genom mänsklig interaktion lyfts upp till rättsregler. *Thesis* innebär att rättsregler skapas genom politiska beslutsprocesser i en demokrati. Normer kan alltså både upplyftas till rättsregel och skapas direkt som en rättsregel. En social norm å andra sidan reglerar hur vi bör förhålla oss och interagera i olika sociala sammanhang. Utmärkande för den sociala normen är just att den har med vårt handlande att göra (Baier & Svensson 2009, s. 45). En social norm har inte samma sanktionssystem som en rättslig norm, ingen får fängelse för att tugga med öppen mun eller gå före i kön i mataffären. Sociala normer är oftast inte lika tydligt uttalade som i lagtext, men finns ändå där och gör sig påmind om ett normbrott sker.

6.3 Varför följer vi normer?

Rättsliga normer följer vi för att vi upplever lagar, lagskapningsprocessen och domstolsväsendet som legitima. Men också på grund av det man tänker på först, risken att en överträdelse leder till ett straff (Baier & Svensson 2009, ss. 155-156). Stämmer lagen inte överrens med de egna värderingarna är det inte osannolikt att just straffet är det enda som bidrar till att de juridiska normerna följs. Sanktioner är en viktig del i normefterlevnad av sociala normer också, men är annorlunda mot de juridiska. De skiljer sig genom att de kan vara både positiva och negativa sanktioner samt att sociala normer inte har tillgång till de juridiska påföljderna (Hydén 2002, s. 97). Normer menar också Emile Durkheim kommer i två former, moraliska och tekniska, anledningen till det ligger i de tillhörande sanktionssystemen för normernas upprätthållande. En teknisk norm straffar sig själv kan man säga, att exempelvis köra utan bilbälte trots att det är normerat att använda det straffar sig självt vid en eventuell krock. En teknisk norm som ”straffar sig själv” menar Durkheim rör sig snarare om en konsekvens än en sanktion. En moralisk norm däremot medför ingen direkt sanktion. Durkheim förklarar med exemplet mord, vid ett mord är det inte handlingen att mörda i sig som utlöser sanktionen straff eller skam, utan det är omgivningens fördömande av handlingen (Hydén 2002, ss. 97-98).

Vi kan också välja att följa normer för att vi har en stark önskan att höra till, eller för att vi har tagit till oss och *internaliserat* normen. Internalisering innebär att vi lär oss normen utantill och ser den som en del av oss själva, den egna identiteten, och en överträdelse av den skulle medföra ett obehag (Baier & Svensson 2009, ss. 139, 159-160). Genom att vi lär oss av sanktioner eller synpunkter på ett beteende kan en norm få sin egen drivkraft, normen upprätthålls då även utan risk för sanktioner. Detta sker

när omgivningens krav blir individens egna krav på sig själv. Det är när detta händer en norm kan sägas vara internaliserad, och risk för upptäckt behövs då inte längre som en normupprätthållande faktor (Hydén 2002, s. 99). Normer kan alltså utgöra ett tvångsmedel genom sina negativa sanktioner eller positivt förstärkande av normer omgivningen vill att individen ska följa. Normer kan också utgöra något eftersträvansvärt och potentiellt erbjuda en grupptillhörighet för normföljarna. Grupptillhörigheten följer av att normers efterlevnad skapar ett mönster av handlingar som är acceptabelt i olika grupper eller sammanhang. Dessa mönster bildar gränser som skiljer på dem som tillhör eller inte tillhör ett givet socialt sammanhang eller en given grupp (Hydén 2002, s. 98).

7. Theory of reasoned action & Theory of planned behavior

Theory of reasoned action bygger på grundantagandet att de flesta beteenden i vardagen görs helt baserat på fri vilja, vill man utföra en handling så gör man det menar skaparna av teorin. Exempel på detta är vardagliga sysslor som att se på TV, köpa mat eller välja frisyrr. Theory of reasoned action är till för att förutse sådana viljemässiga handlingar och förstå vad som gör att vi väljer att utföra dem. Teorin försöker inte bara förutse handlande, utan också förstå varför det sker. Två faktorer nämns inledningsvis som avgörande för personens inställning till att genomföra en handling (*intention*). Det ena är den personliga attityden gentemot handlandet, som benämns *attitude towards the behavior*. Det andra är personens upplevelse av den sociala påverkan att utföra eller inte utföra handlandet som benämns *subjective norm* (Ajzen 1985, s. 12; Ajzen 1988, s. 117). Om personen upplever att omgivningen är positiv till ett agerande är denne mer benägen att handla därefter än tvärtom (Ajzen 1985, s. 14). De upplevda normerna är enligt ursprungsteorin en av två delar bakom orsaken till varför en viss avsikt uppstår.

Ajzen utvecklade efterhand Theory of reasoned action till Theory of planned behavior (Ajzen, 1985, s. 36; Madden, Ellen & Ajzen, 1992, s. 4). Vad som avgör ett handlingsförsök enligt Theory of planned behavior är en uppfattning om de sannolika konsekvenserna av ett lyckat eller misslyckat försök, de upplevda sannolikheterna av framgång eller misslyckande, samt normativa uppfattningar av viktiga andra och viljan att följa dessa (Ajzen 1985, s. 36). Generellt sett menar Ajzen (1985, s. 36; 1988, s. 133) att en person kommer att försöka genomföra en handling om denne upplever att fördelarna väger tyngre än nackdelarna, och om personen tror att de sociala normerna säger att det är rätt åtgärd att handla. Dock menar Ajzen (1988, s. 134) att även om normerna och attityden stödjer ett agerande, kan en medvetenhet om att individen varken har resurser eller möjlighet att begå handlingen, medföra att ingen avsikt att begå den heller bildas.

Både Theory of reasoned action och Theory of planned behavior har visat sig väl användbara för att identifiera var och hur strategier ska utformas för att ändra ett beteende (Madden, Ellen & Ajzen, 1992, s. 3).

8. Resultat

Resultat och analys löper väldigt nära varandra i denna uppsats. Mycket på grund av att frågorna formulerats utifrån Theory of planned behavior för att belysa normteoretiska företeelser. Detta gör att svaret på frågorna som i huvudsak bör utgöra resultat i själva verket också är en del av analysen. Resultaten kommer därför att till viss del förklaras analyserande samtidigt som de presenteras. Det känns som det mest logiska angreppssättet för att få stringenta resonemang och en sammanhängande redogörelse.

8.1 Respondenternas spridning

Totalt är det 1073 respondenter som svarat på enkäten, detta har medfört en svarsfrekvens på 94,3 procent. Utav dessa är 49,1 procent män och 50,9 procent kvinnor, vilket medför att könsfördelningen i studien är jämn. Åldersfördelningen på respondenterna upplevs jämnt fördelad och visas nedan i tabell 1.

Ålder	Procent	Antal
-18	0,6%	6
18-29	22,2%	238
30-39	15,7%	168
40-49	16%	172
50-64	22,9%	246
65-74	19,1%	205
75-	3,5%	38
Svarande		1073

Tabell 1. Åldersfördelning angiven i procentandel och antal.

För regionsindelningen användes en karta som tidigare använts av svensk försäkring (2014) vid attitydundersökningar utförda med hjälp av Novus, se bilaga 15.

Regionsfördelningen är något skev, det är värt att notera ur aspekten om resultaten ska jämföras med tidigare attitydstudier (svensk försäkring 2013; svensk försäkring 2014). Annars är urvalet fortfarande representativt utifrån urvalskriterierna då det endast fokuserade på ålder och könsfördelning hos respondenterna.

Regionsfördelningen visas i tabell 2 nedan.

Region	Procent	Antal
Norrland	8,4%	90
Mellansverige	19,3%	206
Stockholm	14,2%	151
Västsverige	40,5%	432
Småland och öarna	6,9%	74
Sydsverige	10,6%	113
Svarande		1066
Inget svar		7

Tabell 2. Respondenternas regionsfördelning utifrån karta (bilaga 15)

Respondenterna tillfrågades tidigt i enkäten om de är försäkringsinnehavare eller inte, en större andel försäkringsinnehavare är önskvärdt då det medför mer informerade svar under enkätens gång. 944 av de 1073 deltagande anger att de är innehavare av någon försäkring de tecknat privat.

8.2 Ekonomiska förutsättningar för ekonomisk brottslighet

Den totala respondentgruppens svar på enkätens frågor rörande ekonomi visar på att den största andelen förvärvsarbetar, nästan 50 procent. Näst därefter kommer pensionstagare med ca 25 procent och de som tar studiemedel med ca 12 procent, resterande mindre procentandelar av respondenterna försörjer sig på annat vis. Ungefär 60 procent av respondenterna tjänar mellan 100.000kr och 400.000kr per år där varje intervall på hundra tusen står för ungefär en tredjedel av de sextio procenten, 17 procent tjänar mer än så och 16,5 procent tjänar mindre, resterande vill inte uppge. Respondenterna fick också svara på frågan om de någon gång haft svårt att betala tillbaka skulder eller krediter, alternativen var ”ja ofta, ja ibland, ja men mycket sällan eller nej aldrig”. 34,8 procent svarade ja i någon utsträckning, 63,7 procent svarade nej och 1,5 procent hade ingen uppfattning. Den vanligast förekommande ekonomiska profilen för respondenterna i enkäten är alltså en förvärvsarbetare som tjänar mellan 100-400 tusen kronor och inte har problem med att betala skulder och krediter. Av alla respondenter är det 5,3 procent som har begått försäkringsbedrägeri tidigare, och 7,3 procent som i framtiden kan tänka sig begå ett försäkringsbedrägeri. Respondenterna fick också frågan om deras inställning till försäkringsbedrägeri hade någonting att göra med hur stort belopp det handlar om, 68 procent anger att så inte är fallet, 17,3 procent tycker att det gör skillnad och 14,7 procent vet inte. Sista frågan rörande ekonomi är om respondenterna skulle ha större förståelse för om någon begår försäkringsbedrägeri när personen befinner sig i en svår ekonomisk situation, 59,1 procent säger nej, 25,7 procent ja och 15,2 procent vet inte.

Det är 54 personer som anger i enkäten att de tidigare har begått försäkringsbedrägeri av de tidigare nämnda 1073 respondenterna. Resultaten kommer fortsatt att presenteras i procentandelar, men ha i åtanke att det just i detta stycke är färre respondenter. Respondenterna som tidigare begått försäkringsbedrägeri utskiljer sig inte särskilt mycket från övriga respondenter, 44 procent av dem förvärvsarbetar, 15 procent pensionärer, 15 procent bidragstagare följt av resterande svarsalternativ. Årsinkomsterna är relativt jämnt fördelade men majoriteten (57,8 procent) tjänar

100.000kr-500.000kr, 15,8 procent tjänar mindre än 100.000kr och 13 procent tjänar över 500.000kr, resterande vill ej uppge. De verkar inte heller överrepresenteras i en viss ålderskategori. En skillnad som visar sig är att det för denna respondent grupp är 61 procent som svarar att de i någon utsträckning har svårt att betala tillbaka skulder eller krediter, 39 procent svarade nej. Nästan hälften (41 procent) anger dessutom att de vid tillfället för bedrägeriet var i en pressad ekonomisk situation, 48 procent var inte det, och 11 procent vet inte. 54 procent av dessa respondenter anger att storleken på beloppet har en inverkan på deras inställning till försäkringsbedrägeriet samt att det i denna grupp finns en större förståelse än i totalgruppen för om någon begår ett försäkringsbedrägeri i en pressad ekonomisk situation 54 procent. Baserat på ovanstående syns skillnaderna inte främst baserat på inkomst utan hur ekonomin sköts, att dessa personer i större utsträckning försätter sig i situationer där det är svårt att betala tillbaka en skuld, samt att nästan hälften angav att det var i ett ekonomiskt pressat läge de begick sitt bedrägeri.

8.3 Förekomsten av sociala normer och dess påverkan

Uppsatsens frågeställning är ”Hur kan man förklara och mäta sociala normer kring handlande som benämns försäkringsbedrägeri avseende (a) normens innehåll och (b) normens styrka?”. Under denna rubrik presenteras normförekomsten, dess innehåll och styrka. Resultaten som normberäkningarna bygger på presenteras i huvudsak som datablad i bilagor, några av dessa samt andra relevanta data lyfts ut för att överskådliggöras i texten.

	Hela urvalet	Bedragare	Framtida bedragare	Kvinnor	Män
Normens genomsnittliga normstyrka	5,28	4,56	4,15	5,52	5,05
Normens förmåga att påverka beteende	3,67	2,83	2,28	4,02	3,34

Tabell 3. Normens genomsnittliga externa normstyrka och förmåga att påverka beteende gentemot försäkringsbedrägeri generellt, sett över urvalsgrupperna.

Både den genomsnittliga normstyrkan och normens förmåga att påverka beteende anges på en skala från 1-7. Som kan utläsas i tabell 3 finns normer rörande försäkringsbedrägeri, och de är relativt starka då de i tre fall av fem placerar sig på en femma eller högre i skalan. För att grovt kunna sätta normstyrkan i relation till andra normer som kan förutsättas vara starka respektive svaga ställdes frågan:

Hur upprörda bedömer du att människor i din omgivning skulle bli om du hade begått något av nedanstående brott?

De nedanstående brotten var: innehav av barnpornografi, illegal fildelning och försäkringsbedrägeri. Dessa valdes för att de kan antas spegla helt olika sidor av normskalan för förkastlighet. På den sju gradiga skalan blev medelvärdet för innehav av barnpornografi 6,79, fildelning 3,55 och försäkringsbedrägeri 5,5.

Försäkringsbedrägeri ligger inte olikt de tidigare mätningarna av extern normstyrka i den övre delen av skalan. Normen att det inte är acceptabelt att begå försäkringsbedrägeri, är baserat på sin placering i skalan inte den absolut starkaste, men resultaten talar för att den heller inte är någonting som respondenterna förbiser.

En högre siffra på den genomsnittliga normstyrkan innebär att respondenten bedömer att omgivningsrepresentanterna skulle bli missnöjda med handlandet i fråga. De som anger att de tidigare begått försäkringsbedrägeri (i tabell 3 benämnt bedragare) och de som i framtiden kan tänka sig att begå försäkringsbedrägeri (i tabell 3 benämnt framtida bedragare) visar på en lägre genomsnittlig upplevd extern normstyrka än övriga poster.

	Hela urvalet	Bedragare	Framtida bedragare	Kvinnor	Män
Normens genomsnittliga mottaglighet	4,53	4,15	3,63	4,74	4,32

Tabell 4. Normens genomsnittliga mottaglighet hos respondenterna, sett över urvalsgrupperna.

Som tabell 4 och 5 visar är bedragare och framtida bedragare jämfört med övriga poster mindre mottagliga för normativa påtryckningar från sin omgivning. En lägre upplevd normstyrka och en lägre mottaglighet medför också att normen får mindre genomslag och mindre påverkan på respondenten.

Omgivningsrepresentanter	Hela urvalet	Bedragare	Framtida bedragare	Kvinnor	Män
Mamma	5,30	4,6	4,44	5,58	4,99
Pappa	5,23	4,47	4,11	5,51	4,94
Andra nära släktingar	4,71	3,96	3,58	5	4,39
Din partner	5,88	5,52	4,96	6,13	5,63
Vänner	4,84	4,32	3,73	5,1	4,55
Chef	3,91	3,77	3,18	4,08	3,76
Grannar	3,36	3,4	2,56	3,38	3,33
Ytligt bekanta	3,04	3,13	2,48	3,1	2,97

Tabell 5. Den genomsnittliga mottagligheten från respektive omgivningsrepresentant.

För att ta reda på mottagligheten hos respondenten ombads respondenten i frågan rangordna hur viktiga omgivningsrepresentanternas åsikter är vid beslutsfattandet om respondenten ska utföra ett försäkringsbedrägeri. Att notera är att partnern i alla urvalskategorier utgör den åsikt som respondenten lyssnar mest på, medan de personers åsikter respondenten värderar lägst är grannar och ytligt bekanta. Den streckade linjen i tabell 5 utgör dels en markör för respondenternas minst relevanta omgivningsrepresentanter, men också de som respondenten sannolikt inte har en lika stor personlig kontakt till som ovanstående. Förmodligen är det så att vi lyssnar främst till de som står oss nära. Sett över hela urvalet har partners en extern normstyrka på 5,73 och ytligt bekanta 4,32, båda får alltså anses utgöra ett måttligt till starkt normtryck (Se bilaga 1, tabell 9). Mottagligheten för partner är, som visas i tabell 5, 5,88 och för ytligt bekanta 3,04. Det skiljer sig därmed mer mellan hur mycket respondenten hör åsikten, än budskapet som sänds i detta fall.

Påverkansstyrkan partnern har är 4,8 och ytligt bekanta 1,88, detta visar konkret på skillnaden beroende på från vem budskapet kommer och i hur stor grad det påverkar ett beteende. Det visar också på att bara för att respondenten vet om att en ytligt bekant eller granne skulle ogilla om respondenten begick ett försäkringsbedrägeri, behöver det inte betyda att respondenten väljer att följa den upplevda normen.

Sett generellt på hela urvalsgruppen är det normativa budskapet tydligt, omgivningsrepresentanterna vill inte att respondenten begår försäkringsbedrägeri (se bilaga 1). När alla faktorer har vägts in och normens slutgiltiga förmåga att påverka respondentens beslut tagits fram (baserat på hela urvalet), visar den 3,6 på en 7 gradig skala. Då 3,5 är mittenvärdet på skalan talar detta för att respondenterna vet om att försäkringsbedrägeri inte är en acceptabel handling, men att det slutgiltiga beslutet bara till hälften grundas på den normativa uppfattningen.

Vad respondenterna själva anser om normen kan också vara av vikt för normefterlevnad och spegla en internalisering. Respondenterna fick frågan om de blir upprörda av att andra människor begår försäkringsbedrägeri. I tabell 6 visas respondenternas upprördhet över att andra begår försäkringsbedrägeri, där 1 innebär att respondenten inte alls blir upprörd, och 7 innebär att respondenten blir mycket upprörd. 37,9 procent svarade sju, alternativ 5, 6 och 7 utgör tillsammans 78,4 procent av samtliga respondenter. Av de som tidigare begått bedrägeri svarar 43 av 54 jämt

fördelat mellan 4-6 på skalan om hur upprörda de blir av att andra begår försäkringsbedrägeri.

1	2	3	4	5	6	7
2,4 %	2,5 %	5,1 %	11,6 %	17,5 %	23,0 %	37,9 %

Tabell 6. Samtliga respondenters upprördhet över att andra begår försäkringsbedrägeri.

Som tidigare angivit är det 7,3 procent som kan tänka sig begå ett försäkringsbedrägeri i framtiden, detta lämnar 92,7 procent som inte kan tänka sig detta. Dessa 92,7 procent, eller 950 personer, tillfrågades varför de inte kunde tänka sig begå ett försäkringsbedrägeri. Flera svar tilläts, därför blir inte summan av svaren 100 procent, men det speglar vilka faktorer respondenterna väger in.

	Procent	Antal
Det är helt enkelt fel	80,9 %	769
Risken att åka fast	22,8 %	217
Min omgivning hade inte gillat det	16,7 %	159
Det är mot lagen	52,7 %	501
Det är orättvist mot de andra försäkringstagarna	50,8 %	483
Annan anledning:	7,4 %	70
Vet inte	2,4 %	23
Svarande		950

Tabell 7. Vad det är som gör att respondenterna inte kan tänka sig att begå ett försäkringsbedrägeri.

Det kan klart uttydas tre svarsalternativ som sticker ut från de övriga, ”det är helt enkelt fel” med 80,9 procent, ”det är mot lagen” med 52,7 procent och ”det är orättvist mot de andra försäkringstagarna” med 50,8 procent.

8.4 Värderas olika handling olika?

Försäkringsbedrägeri kan som tidigare nämnt delas in i tre kategorier, att försäkringstagaren anmäler en skada som inte inträffat, att försäkringstagaren medvetet skaffar sig högre ersättning vid en legitim skada eller att försäkringstagaren medvetet lämnar oriktiga uppgifter vid tecknande av en försäkring som påverkar premiesättning. Alla tre typer är försäkringsbedrägeri men med olika tillvägagångssätt. För att ge svar på om de olika tillvägagångssätten värderas olika ställs respondenternas uppfattning om den externa normstyrkan upp i tabell 8.

Bedrägerityper	Hela urvalet	Bedragare	Framtida bedragare
Anmäla en påhittad skada	5,57	4,87	4,7
Överdrivet anspråk	4,85	4	3,61
Medvetet felaktiga uppgifter	4,8	3,98	3,5

Tabell 8. Den genomsnittliga externa normstyrkan för att anmäla en påhittad skada, överdriva anspråk och lämna felaktiga uppgifter vid nyteckning, visat i tre olika urval.

Samma trend kan utläsas i samtliga tre urvalsgrupper, att anmäla en helt påhittad skada bedömer respondenterna som allvarligast sett till normstyrka, följt av överdrivet anspråk och sist att medvetet lämna felaktiga uppgifter.

Dessa resultat speglas dock inte i hur de som tidigare begått bedrägeri har gjort, eller hur de som kan tänka sig utföra ett försäkringsbedrägeri i framtiden ser sig själva göra det. I alla fall inte ur aspekten att de bör göra det minst förkastliga handlandet, så är tillsynes inte fallet. Det är endast en liten andel som anger att de har begått försäkringsbedrägeri tidigare, 5,3 procent eller 54 personer av 1025 svarande, likaså en liten andel som kan tänka sig att i framtiden begå ett försäkringsbedrägeri 7,3 procent eller 75 personer av 1025 svarande. Av dessa personer är det 74,1 procent respektive 78,7 procent som anger att de har begått, eller i framtiden kan tänka sig att begå just värdeförändring av en riktig försäkringshändelse. I slutkommentarerna till enkäten skriver de som tidigare begått bedrägeri nedanstående kommentarer, som kan ge en bild av varför värdeförändring är den vanligast förekommande typen av försäkringsbedrägeri.

”Anledningen till bedrägerier tror jag bottnar främst i försäkringsbolagens höga självrisker, du vill helt enkelt inte gå back för att du drabbats av en förlust.”

”Detta med självrisk är en sak som innebär större benägenhet att "täcka" upp för den utgiften. Här måste försäkringsbolagen finna andra lösningar. Typ 1:a gången en typ av skada sker, ingen självrisk.”

”Ett komplext problem. Försäkringsbolagen upplevs allmänt som väldigt giriga och svärmedgörliga när du väl behöver utnyttja din försäkring. Därav har ett "ge-igen-syndrom" uppstått...att mjölka tillbaka lite av allt man har betalat in genom åren.”

För de som tidigare begått försäkringsbedrägeri anger 25,9 procent att de angivit en falsk händelse och ingen som angivit felaktiga uppgifter vid tecknande av försäkring. Av de som i framtiden kan tänka sig begå försäkringsbedrägeri är det 29,3 procent som kan tänka sig ange en falsk försäkringshändelse, 22,7 procent kan tänka sig ange felaktiga uppgifter vid tecknande av försäkring medan 6,7 procent inte vet. Det framgår tydligt att förändra värdet vid en legitim skada är det som de flesta har gjort, alternativt kan se sig själva göra.

9. Analys

I analyskapitlet kommer resultaten från enkäten att analyseras ytterligare utifrån normteori, utöver att konstatera att det förekommer relativt starka normer som inte tillåter försäkringsbedrägeri. Som framfördes i början av resultatkapitlet ligger resultat och analys nära varandra i denna uppsats, den främsta anledningen till det är att teori ligger bakom utformningen till frågorna som genererar normstyrka och mottaglighet (Ajzen 1988, s. 125; Svensson 2008, ss. 75-76). Utöver det analyseras också dessa frågor med hjälp av matematiska modeller framtagna av Ajzen och Fishbein (Ajzen 1991) och vidareutvecklade av Svensson (2008, ss. 77-87) för att passa det rättssociologiska normfältet.

Resultaten visar att normer rörande försäkringsbedrägeri existerar som i arbetet definieras som ”(a) imperativ som är (b) socialt reproducerade och (c) utgör individens uppfattning avseende omgivningens förväntningar på det egna beteendet” (Baier & Svensson 2009, s. 72; Svensson 2008, s. 45). Eftersom arbetet studerat och analyserat förekomsten av normer är det en rättssociologisk analys som har genomförts (Hydén 2002, s. 19).

9.1 Normativ spridning.

Som visat under resultatdelen är alla urvalsgrupper inte lika påverkade av den undersökta normen. De som tidigare har begått, eller kan tänka sig begå försäkringsbedrägeri visar på en svagare extern normstyrka och en lägre mottaglighetsgrad för ett normativt budskap. Normers påverkansstyrka påverkas av extern normstyrka och respondentens mottaglighet för normen, vilket är en följd av att en norms existens automatiskt inte medför att respondenten erkänner och tar emot den. Om ingen överrenskommelse finns mellan sändare och mottagare om att normer är normer så finns de inte (Baier & Svensson 2009, s. 44). Resultaten visar också att kvinnor både bedömer normen som starkast och är mest mottagliga för den. Vidare säger resultaten att de som har en positiv inställning till att begå försäkringsbedrägeri i framtiden har den lägsta upplevda normstyrkan och lägst normativa mottaglighet. Normen skiljer sig tillsynes inte mycket åt i vad den förmedlar. Alla urvalsgrupper har en genomsnittlig extern normstyrka på över 4 på den 7 gradiga skalan, vilket innebär att de är överrens om att normen säger att det inte är acceptabelt att begå försäkringsbedrägeri. Några klara resultat för att de som bryter mot normen gör det

med anledning av starka accepterade normer gentemot försäkringsbedrägeri återfinns inte i studien. Resultaten pekar snarare på att det är fråga om enskilda normbrytare till följd av svag påverkan från den funna normen.

9.2 Sociala normers reproduktion

Tennysons (1997, s. 260) resultat visar att den viktigaste faktorn som påverkar en individs inställning till försäkringsbedrägeri är andras inställning (sociala normer) till försäkringsbedrägeri. Om omgivningen upplevs ha en positiv attityd till försäkringsbedrägeri ökar sannolikheten att individen också får det (Lesch & Baker 2013, s. 90; Tennyson 2008, s. 1192; Ajzen 1985, s. 14). Denna forskning stöds av normteori som säger att normer är socialt reproducerade (Baier & Svensson 2009, s. 72; Svensson 2008, s. 45), och inte kan existera utan att de förmedlas. Resultatet av studies enkät visar att det förekommer relativt starka normer från omgivningsrepresentanterna rörande försäkringsbedrägeri. Resultaten talar för att normen att begå försäkringsbedrägeri dels är relativt stark från de angivna omgivningsrepresentanterna, men också att det är få av respondenterna som har begått, eller kan tänka sig begå ett försäkringsbedrägeri. Med hänvisning till forskningen ovan skulle det tala för att normen (att det inte är acceptabelt att begå försäkringsbedrägeri) som är i kraftig majoritet hos respondenterna, reproduceras till dem som befinner sig i respondentens omgivning.

9.2 Normefterlevnad

Som presenterat i teorikapitlet har vi ur flera aspekter ett intresse av att följa normer. Enkelt kan sägas att det är av rädsla för sanktioner, legitimitet och tilltro till regeln samt den inre övertygelsen som följer internalisering av normer. Resultaten visar att den sociala normen kring försäkringsbedrägeri är relativt stark. De visar också att merparten av respondenterna inte tidigare har begått försäkringsbedrägeri och inte heller kan tänka sig göra det i framtiden. Detta talar för att normerna inte bara existerar utan också efterlevs. Stark extern normpåverkan och en egen moraluppfattning genom internaliserade normer medför också sannolikt att respondenternas omgivning inte kan genomföra försäkringsbedrägeri med respondenternas vetskap. Det finns flera orsaker till att en extern normpåverkan har kraft över ett handlande (Hydén 2002, s. 98). Normsändarna utgör en upptäcktsrisk och därmed en sanktionsrisk för den eventuelle bedragaren, samt att normativa övertygelser eller normativ efterlevnad medför gränsdragningar där avvikare utesluts

från sammanhang där de inte följer de normerade reglerna (Hydén 2002, s. 98). Sanktionsrisken och tillhörigheten, eller risken att uteslutas från en tillhörighet, uppmuntrar till konformitet med den sociala normen.

På frågan varför respondenterna inte kan tänka sig att begå ett försäkringsbedrägeri är det en stor andel som svarar att ”det är mot lagen”, då respondenterna fick välja flera alternativ stämmer inte procentsatserna särskilt väl. Det är 2222 stycken klick och utav dessa utgör 501 stycken alternativet ”det är mot lagen” vilket gör det till det näst mest valda efter ”det är helt enkelt fel” med 769 stycken klick. Eftersom resultaten visar att den sociala normen till stor utsträckning speglar den juridiska normen har den sociala normen på sätt och vis också de juridiska sanktionernas hjälp att upprätthållas. Sanktioner är enligt Hydén (2002, s. 100) en viktig roll i upprätthållandet av en norm, om sociala och juridiska sanktioner drabbar samma ”brott” förstärks sanktionerna som stöttar upp normefterlevnaden. Rättsliga normer kommer dessutom med sin egen status av att ha gått igenom en lagstiftningsprocess och upprätthålls av ett pålitligt domstolsväsende som i sig skänker regeln legitimitet (Baier & Svensson 2009, ss. 155-156).

Det är inte långsökta att koppla att det är just en värdeförändring vid en riktig skada som de flesta av respondenterna har gjort eller kan tänka sig göra till Duffield och Grabosky (2001), vars forskning säger att bedragare gärna försöker rationalisera sitt handlande. Att få en större ersättning än vad försäkringstagaren är berättigad till kan antas vara den typen av försäkringsbedrägeri som avviker minst från sanningen av de tre typerna, då det i grunden är en legitim handling. Nedanstående citat är från de respondenter som tidigare begått försäkringsbedrägeri, de uppger att de känner sig lurade när försäkringsärendet ska hanteras. Detta kan förklara varför en värdeförändring är den vanligast förekommande bedrägeritypen och kan ge en insikt i hur handlandet rationaliseras.

”Anledningen till bedrägerier tror jag bottnar främst i försäkringsbolagens höga självrisker, du vill helt enkelt inte gå back för att du drabbats av en förlust.”

”Detta med självrisk är en sak som innebär större benägenhet att ”täcka” upp för den utgiften. Här måste försäkringsbolagen finna andra lösningar. Typ 1:a gången en typ av skada sker, ingen självrisk.”

”Ett komplext problem. Försäkringsbolagen upplevs allmänt som väldigt giriga och svärmedgörliga när du väl behöver utnyttja din försäkring. Därav har ett ”ge-igen-syndrom” uppstått...att mjölka tillbaka lite av allt man har betalat in genom åren.”

Detta "Ge-igen-syndrom" är något som Lesch och Bakers (2013, s. 90) också pekar ut som en orsak bakom försäkringsbedrägerier.

9.3 Internaliserade normer

En övervägande andel anger alternativet att "det är helt enkelt fel" som orsak till varför de själva inte kan tänka sig begå försäkringsbedrägeri. Svartalernativet är tänkt att spegla en inre moral, en internaliserad norm. Som lyfts i teorikapitlet innebär en internaliserad norm att vi gjort den till en del av oss själva. När vi internaliserat en norm krävs inte längre att handlingen upptäcks eller att det föreligger ett yttre hot om sanktion för att få oss att avstå ett normbrytande handlande (Hydén 2002, s. 99). Att bryta mot sin egen internaliserade norm medför ett obehag (Baier & Svensson 2009, ss. 139, 159-160). En internaliserad norm kan liknas vid en moralkänsla som också finns hos respondenterna. Detta framgår av kommentarer till frågan varför respondenterna inte kan tänka sig begå ett försäkringsbedrägeri. Många respondenter anger att "det är mot min moral", "att bedra är moraliskt fel", "det är inte jag, jag vill inte luras" samt "dåligt samvete". Samtliga respondenter blev också tillfrågade om de blir upprörda när andra begår försäkringsbedrägeri på en skala från 1-7. 37,9 procent svarade sju, och alternativ 5, 6 och 7 utgör tillsammans 78,4 procent. Upprördheten på övre delen av skalan antyder att normerna för flertalet av respondenterna är internaliserade. Allt detta talar för att respondenterna har en känsla av rätt och fel som gör att de värdesätter att vara ärliga kunder. 56 procent av de som tidigare begått bedrägeri anger att de inte kan tänka sig att göra det i framtiden. 18 av 54 anger att orsaken till att de inte kan tänka sig begå bedrägeri i framtiden är att "det är helt enkelt fel". 43 av 54 svarar också jämt fördelat 4-6 på skalan om hur upprörda de blir av att andra begår försäkringsbedrägeri. Vilket talar för att de också har internaliserat normen men valt att frångå den.

10. Slutsats

Den huvudsakliga slutsatsen som också svarar på uppsatsens frågeställning som löd: Hur kan man förklara och mäta sociala normer kring handlande som benämns försäkringsbedrägeri avseende (a) normens innehåll och (b) normens styrka? är att det finns förhållandevis starka normer som säger att det inte är acceptabelt att begå försäkringsbedrägeri. Den externa normstyrkan för det totala urvalet är 5,28, där 1 är att omgivningsrepresentanten inte bryr sig om respondenten begår ett försäkringsbedrägeri och 7 är att de skulle bli mycket upprörda. Normens externa styrka är alltså relativt stark och innehållet är att det inte är acceptabelt att begå försäkringsbedrägeri. Att normen inte är accepterande utan förbjudande innebär också att den sociala normen speglar den juridiska normen som säger att det är förbjudet att begå försäkringsbedrägeri. Baserat på *normstyrkan*, hur få som *har begått* eller *kan tänka sig begå* försäkringsbedrägeri, *anledningarna bakom* att de inte kan tänka sig begå försäkringsbedrägeri och att *flertalet blir upprörda* över försäkringsbedrägerier talar för att den funna normen är internaliserad hos många av respondenterna.

Resultatet visar att kvinnor är mest påverkbara av normer relaterade till försäkringsbedrägeri samt att sett över alla urvalsgrupperna så lyssnar respondenten i genomsnitt mest på sin partner, följt av andra omgivningsrepresentanter respondenten har en relation till. Om någon av de mer avlägsna omgivningsrepresentanterna sänder ut en norm och respondenten vet om det, behöver det inte betyda att respondenten väljer att följa normen. De respondenter som angivit att de tidigare begått bedrägeri eller i framtiden kan tänka sig göra det är utsatta för en svagare normpåverkan och har en lägre mottaglighetsgrad än det totala urvalet. De som tidigare begått bedrägeri försätter sig också i större utsträckning i situationer där de har svårt att betala tillbaka en skuld, samt att nästan hälften angav att de begick sitt bedrägeri i ett ekonomiskt pressat läge. Resultaten visar också att det finns en varierande uppfattning om allvarlighetsgraden för de olika bedrägerityperna, starkast externa normer berör att helt hitta på ett försäkringsfall, därefter att förändra värdet vid ett riktigt försäkringsfall, följt av att ljuga vid nyteckning av försäkring. Trots detta är det kraftigt överrepresenterat bland tidigare bedragare och framtida bedragare att begå eller tänka sig begå en värdeförändring vid en legitim försäkringshändelse.

10.1 Avslutande diskussion & Framtida studier

Resultaten som presenterats ovan har framtagits genom att först definiera normbegreppet, följt av att använda särskilt teoretiskt framtagna och beprövade frågeställningar, samt användandet av teoretiska och beprövade matematiska modeller för utvinning av normstyrka, mottaglighet och en total påverkansgrad. Allt detta kombinerat med ett stort urval, att färdiga representativa paneler användes, att fördelningen mellan kön och ålder är jämn samt att svarsfrekvensen är nästan 95 procent talar för att resultaten arbetet presenterar inte bara är valida och reliabla, utan också representativa och därmed generaliserbara. Mycket utav det som möjliggör utvinnandet av normaspekterna härstammar från Theory of planned behavior, men normer utgör bara en av tre delar teorin använder för att få fram intention eller avsikt att begå en handling. Intressant vore att utifrån denna redogörelse av normer och normstyrka göra vidare studier utifrån Theory of planned behavior. Att använda och tillämpa teorin i sin helhet för att kunna mäta den faktiska benägenheten att begå ett bedrägeri. Jämfört med fildelning exempelvis ser vi här att det verkar finnas en stark normpåverkan och också en stark inre moral hos respondenterna att inte begå försäkringsbedrägeri. En tanke är att detta kan bero på att fildelning är någonting som drabbar ”någon annan”, ett offerlöst brott. Det är sannolikt ingen eller få av vännerna till respondenterna som äger filmbolag eller skivbolag vilket kan göra det svårt att handlingen drabbar någon. Däremot är det sannolikt många, om inte alla, av vännerna till respondenterna som innehar försäkringar. Huruvida det kan vara kopplat till en medvetenhet om att vännerna blir indirekta offer, att respondenten kan identifiera sig med ”de andra” är en intressant frågeställning för framtida forskning att besvara.

Referenser

- Alalehto, T. & Larsson, D. (2014). *Försäkringsbedragarens kriminella historik*. Rapport: Svensk Försäkring.
- Azjen, I. (1988). *Attitudes, Personality and Behavior*. Open University Press.
- Ajzen, I. (1985). From Intentions to Actions: A theory of planned behavior. I Kuhl, J. & Beckmann, J. (red.) *Action Control: From Cognition to Behavior*. Springer Verlag Berlin.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational behavior and human decision processes*, 50, ss. 179-211.
- Baier, M. & Svensson, M. (2009). *Om normer*. Malmö: Liber.
- Brinkmann, J. & Lentz, P. (2006). Understanding Insurance Customer Dishonesty: Outline of a Moral-Sociological Approach. *Journal Of Business Ethics*, 66, 2/3, ss. 177-195.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Uppl 2. Malmö: Liber.
- Dahlstrand, K. & Svensson, M. (2014). *Nätkränkningar: en studie av svenska ungdomars normer och beteenden*. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Duffield, G. & Grabosky, P. (2001). The Psychology of Fraud. *Trends & Issues In Crime & Criminal Justice*, 199, ss. 1-6.
- Ejvegård, R. (2010). *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Farashah, A. & Estelami, H. (2014). The interplay of external punishment and internal rewards: An exploratory study of insurance fraud. *Journal Of Financial Services Marketing*, 19, 4, ss. 253-264.
- Hydén, H. (2002). *Normvetenskap*. Sociologiska institutionen, Lunds Universitet.
- Hedberg, E. (2007). *Ingen strängare syn på försäkringsbedrägeri*. Infotorg Juridik viewed 7 April 2015.
- Kroneberg, C. Heintze, I. & Mehlkop, G. (2010). The interplay of moral norms and instrumental incentives in crime causation. *Criminology*, 48, 1, ss. 259-294.
- Körner, S. & Wahlgren, L. (2005). *Statistiska metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Lesch, W. & Baker, B. (2013). Balancing the Insurance Equation: Understanding the Climate for Managing Consumer Insurance Fraud and Abuse. *Journal Of Insurance Issues*, 36, 1, ss. 82-120.
- Lyckeback, A. (2014). *Risikanalytisk utredningsärendet*. Praktikrapport.

- Madden, T. Ellen, P. & Ajzen, I. (1992). A comparison of the theory of planned behavior and the theory of reasoned action. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 18, 1, ss. 3-9.
- Mangione, TW. (1995). *Mail Surveys: Improving The Quality*. Thousand Oaks, Calif; London SAGE.
- Mathiesen, T. (2005). *Rätten i samhället: en introduktion till rättssociologin*. Lund: Studentlitteratur.
- May, T. (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Stotland, E. (1977). White Collar Criminals. *Journal Of Social Issues*, 33, 4, ss. 179-196.
- Svensk Försäkring (2014). *Försäkringsbedrägerier i Sverige*. Rapport.
- Svensk Försäkring (2013). *Försäkringsbedrägerier i Sverige*. Rapport.
- Svensson, M. (2013). Norms in Law and Society: Towards a Definition of the Socio-Legal Concept of Norms. I Baier, M. (red.) *Social and Legal Norms*. London: Ashgate.
- Svensson, M. (2008). *Sociala normer och regelefterlevnad: Trafiksäkerhetsfrågor ur ett rättssociologiskt perspektiv*. Diss. Lunds universitet.
- Svensson, M. & Larsson, S. (2009). *Social Norms and Intellectual Property. Online Norms and the European Legal Development*. SSRN.
- Sykes, G. & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: a theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22, 6, ss. 664-670.
- Tennyson, S. (1997). Economic institutions and individual ethics: A study of consumer attitudes toward insurance fraud. *Journal Of Economic Behavior & Organization*, 32, 2, s. 247.
- Tennyson, S. (2002). Insurance Experience and Consumers' Attitudes Toward Insurance Fraud. *Journal Of Insurance Regulation*, 21, 2, s. 35.
- Tennyson, S. (2008). Moral, Social, and Economic Dimensions of Insurance Claims Fraud. *Social Research*, 75, 4, ss. 1181-1204.
- Weisberg, H. W. & Derrig, R. (1991). Fraud and Automobile Insurance: A report on the Baseline Study of Injury Claims in Massachusetts. *Journal of insurance regulation*, 9, ss. 497-541.
- Zerbe, W. & Paulhus, D. (1987). Socially Desirable Responding in Organizational Behavior: A Reconception, *Academy Of Management Review*, 12, 2, ss. 250-264.

Rättskällor

NJA 1993 s. 746.

NJA 1992 s. 190.

NJA 1984 s. 740.

SFS 1962:700. Brottsbalk 9 kap, om bedrägeri och annan oredlighet, 1§.

SFS 1962:700. Brottsbalk 9 kap, om bedrägeri och annan oredlighet, 11§.

SFS 1962:700. Brottsbalk 23 kap, Om försök, förberedelse, stämpling och medverkan till brott, 1§.

SFS 1962:700. Brottsbalk 30 kap, Om val av påföljd, 4 §.

Elektroniska källor

Brottsförebyggande rådet (2015-05-17a).

<http://www.bra.se/bra/statistik/420/2013/420La-2013.html>

Brottsförebyggande rådet (2015-05-17b).

<http://www.bra.se/bra/statistik/100/2013/100La-2013.html>

Bilaga 1-14, Redovisning av dataunderlag

Sociala normer i förhållande till försäkringsbedrägeri.

Urval: Samtliga respondenter.

Tabell 9. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	5,75	5,3	4,35
(b) Pappa	5,57	5,23	4,16
(c) Andra nära släktingar	5,48	4,71	3,69
(d) Partner	5,73	5,88	4,8
(e) Vänner	5,26	4,84	3,63
(f) Chef	5,46	3,91	3,05
(g) Grannar	4,7	3,36	2,26
(h) Ytligt bekanta	4,32	3,04	1,88
Medelvärde	5,28	4,53	3,48

Tabell 10. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att begå försäkringsbedrägeri.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	30	29	40	27	55	35	89	100
2	19	33	27	25	29	17	43	54
3	31	21	47	43	61	32	60	76
4	59	55	116	77	152	70	130	169
5	71	68	138	95	159	84	138	107
6	127	93	167	133	184	123	108	80
7	337	271	356	394	324	239	200	151

Tabell 11. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	75	68	146	53	129	149	282	301
2	14	11	49	9	31	39	64	83
3	25	28	53	25	54	49	58	58
4	62	52	89	56	118	86	108	96
5	67	49	114	53	134	60	77	65
6	97	82	95	87	135	53	47	43
7	270	226	292	448	276	120	124	89

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **3,67**

Bilaga 2.

Sociala normer i förhållande till att fabricera en falsk försäkringshändelse.

Urval: Alla respondenter.

Tabell 12. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	5,99	5,3	4,54
(b) Pappa	5,88	5,23	4,39
(c) Andra nära släktingar	5,79	4,71	3,9
(d) Partner	6	5,88	5,03
(e) Vänner	5,58	4,84	3,85
(f) Chef	5,6	3,91	3,13
(g) Grannar	5	3,36	2,4
(h) Ytligt bekanta	4,7	3,04	2,04
Medelvärde	5,57	4,53	3,66

Tabell 13. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att fabricera en falsk försäkringshändelse.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	24	28	38	25	45	33	80	96
2	14	13	22	18	23	19	50	47
3	26	20	36	28	53	30	53	62
4	50	42	81	64	118	63	99	115
5	47	46	113	73	126	73	100	118
6	107	101	149	110	158	96	109	93
7	397	313	467	479	433	291	284	222

Tabell 14. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	75	68	146	53	129	149	282	301
2	14	11	49	9	31	39	64	83
3	25	28	53	25	54	49	58	58
4	62	52	89	56	118	86	108	96
5	67	49	114	53	134	60	77	65
6	97	82	95	87	135	53	47	43
7	270	226	292	448	276	120	124	89

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **3.86**

Bilaga 3.

Sociala normer i förhållande till att förändra värde vid legitimt försäkringsärende.

Urval: Alla respondenter.

Tabell 15. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	5,23	5,3	3,96
(b) Pappa	5,09	5,23	3,8
(c) Andra nära släktingar	5,04	4,71	3,39
(d) Partner	5,35	5,88	4,49
(e) Vänner	4,81	4,84	3,32
(f) Chef	4,84	3,91	2,7
(g) Grannar	4,35	3,36	2,09
(h) Ytligt bekanta	4,06	3,04	1,76
Medelvärde	4,85	4,53	3,19

Tabell 16. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att förändra värde vid ett legitimt försäkringsärende.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	47	49	69	54	94	60	123	135
2	31	24	43	26	47	31	69	64
3	40	36	78	50	82	47	56	69
4	83	77	126	96	154	98	116	154
5	99	88	141	118	162	92	144	116
6	121	97	155	120	151	94	106	82
7	237	186	282	324	253	168	159	121

Tabell 17. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	75	68	146	53	129	149	282	301
2	14	11	49	9	31	39	64	83
3	25	28	53	25	54	49	58	58
4	62	52	89	56	118	86	108	96
5	67	49	114	53	134	60	77	65
6	97	82	95	87	135	53	47	43
7	270	226	292	448	276	120	124	89

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **3,37**

Bilaga 4.

Sociala normer i förhållande till att ljuga i uppgifterna vid nyteckning av försäkring.

Urval: Alla respondenter.

Tabell 18. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	5,15	5,3	3,9
(b) Pappa	5,04	5,23	3,76
(c) Andra nära släktingar	5,01	4,71	3,37
(d) Partner	5,32	5,88	4,46
(e) Vänner	4,81	4,84	3,32
(f) Chef	4,75	3,91	2,65
(g) Grannar	4,29	3,36	2,06
(h) Ytligt bekanta	4,01	3,04	1,74
Medelvärde	4,8	4,53	3,16

Tabell 19. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att ljuga i uppgifterna vid nyteckning av försäkring.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	49	51	73	63	96	68	132	152
2	33	23	44	22	58	36	63	63
3	55	43	78	51	86	37	75	68
4	80	80	127	92	143	102	123	144
5	87	77	139	100	119	87	104	95
6	104	78	127	128	143	83	99	85
7	239	189	295	314	276	164	174	132

Tabell 20. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	75	68	146	53	129	149	282	301
2	14	11	49	9	31	39	64	83
3	25	28	53	25	54	49	58	58
4	62	52	89	56	118	86	108	96
5	67	49	114	53	134	60	77	65
6	97	82	95	87	135	53	47	43
7	270	226	292	448	276	120	124	89

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **3,34**

Bilaga 5.

Sociala normer i förhållande till försäkringsbedrägeri

Urval: Respondenter som angett att de tidigare begått försäkringsbedrägeri.

Tabell 21. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	4,77	4,6	3,13
(b) Pappa	4,92	4,47	3,14
(c) Andra nära släktingar	4,73	3,96	2,68
(d) Partner	4,85	5,52	3,82
(e) Vänner	4,33	4,32	2,67
(f) Chef	4,93	3,77	2,66
(g) Grannar	4,23	3,4	2,05
(h) Ytligt bekanta	3,74	3,13	1,67
Medelvärde	4,56	4,15	2,73

Tabell 22. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att begå försäkringsbedrägeri.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	5	2	6	4	6	2	7	8
2	2	2	0	2	3	1	1	5
3	6	4	5	6	8	5	6	6
4	3	3	9	5	8	5	7	7
5	7	8	11	10	11	10	9	6
6	11	12	11	10	7	11	9	7
7	10	5	9	11	8	6	4	3

Tabell 23. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	6	5	12	3	6	10	18	18
2	1	0	5	0	4	5	2	2
3	2	3	5	0	5	4	2	6
4	7	7	5	9	11	7	7	6
5	11	7	7	8	8	6	9	8
6	9	9	9	10	9	5	4	2
7	6	3	8	18	7	6	5	4

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **2.83**

Bilaga 6.

Sociala normer i förhållande till att fabricera en falsk försäkringshändelse.

Urval: De som svarade att de tidigare begått försäkringsbedrägeri.

Tabell 24. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	4,98	4,6	3,27
(b) Pappa	4,97	4,47	3,17
(c) Andra nära släktingar	5,25	3,96	2,97
(d) Partner	5,12	5,52	4,04
(e) Vänner	4,88	4,32	3,01
(f) Chef	4,88	3,77	2,63
(g) Grannar	4,7	3,4	2,28
(h) Ytligt bekanta	4,19	3,13	1,87
Medelvärde	4,87	4,15	2,91

Tabell 25. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att fabricera en falsk försäkringshändelse.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	4	3	3	3	5	2	7	8
2	0	1	1	2	3	3	0	2
3	3	3	4	4	5	4	4	3
4	8	3	9	5	4	9	6	6
5	8	8	6	10	8	4	7	12
6	9	11	11	13	13	9	9	6
7	10	6	17	12	12	10	10	5

Tabell 26. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	6	5	12	3	6	10	18	18
2	1	0	5	0	4	5	2	2
3	2	3	5	0	5	4	2	6
4	7	7	5	9	11	7	7	6
5	11	7	7	8	8	6	9	8
6	9	9	9	10	9	5	4	2
7	6	3	8	18	7	6	5	4

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **3,01**

Bilaga 7.

Sociala normer i förhållande till att förändra värde vid legitimt försäkringsärende.

Urval: De som svarade att de tidigare begått försäkringsbedrägeri.

Tabell 27. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	4,02	4,6	2,64
(b) Pappa	4,11	4,47	2,62
(c) Andra nära släktingar	4,14	3,96	2,34
(d) Partner	4,15	5,52	3,27
(e) Vänner	3,78	4,32	2,33
(f) Chef	4,24	3,77	2,28
(g) Grannar	3,91	3,4	1,9
(h) Ytligt bekanta	3,67	3,13	1,64
Medelvärde	4	4,15	2,38

Tabell 28. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att förändra värde vid ett legitimt försäkringsärende.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	7	4	8	8	11	6	10	11
2	4	2	2	4	4	4	3	1
3	5	6	9	5	8	3	4	4
4	7	7	7	6	8	7	4	12
5	11	8	13	12	7	10	12	5
6	3	6	5	7	8	7	9	7
7	6	2	7	6	5	5	2	2

Tabell 29. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	6	5	12	3	6	10	18	18
2	1	0	5	0	4	5	2	2
3	2	3	5	0	5	4	2	6
4	7	7	5	9	11	7	7	6
5	11	7	7	8	8	6	9	8
6	9	9	9	10	9	5	4	2
7	6	3	8	18	7	6	5	4

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **2,46**

Bilaga 8.

Sociala normer i förhållande till att ljuga i uppgifterna vid nyteckning av försäkring.

Urval: De som svarade att de tidigare begått försäkringsbedrägeri.

Tabell 30. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	4,02	4,6	2,64
(b) Pappa	4,21	4,47	2,69
(c) Andra nära släktingar	4,1	3,96	2,32
(d) Partner	4,29	5,52	3,38
(e) Vänner	3,96	4,32	2,44
(f) Chef	4,09	3,77	2,2
(g) Grannar	3,72	3,4	1,81
(h) Ytligt bekanta	3,41	3,13	1,52
Medelvärde	3,98	4,15	2,38

Tabell 31. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att ljuga i uppgifterna vid nyteckning av försäkring.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	7	3	8	9	12	9	13	14
2	1	2	4	0	3	4	4	3
3	7	6	8	6	6	1	2	3
4	10	7	9	8	9	7	6	11
5	7	7	8	10	6	8	12	8
6	6	8	5	8	8	10	6	5
7	4	1	9	7	8	4	4	2

Tabell 32. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	6	5	12	3	6	10	18	18
2	1	0	5	0	4	5	2	2
3	2	3	5	0	5	4	2	6
4	7	7	5	9	11	7	7	6
5	11	7	7	8	8	6	9	8
6	9	9	9	10	9	5	4	2
7	6	3	8	18	7	6	5	4

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **2,47**

Bilaga 9.

Sociala normer i förhållande till försäkringsbedrägeri.

Urval: Respondenter som angivit att de i framtiden kan tänka sig begå försäkringsbedrägeri.

Tabell 33. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	4,44	4,44	2,82
(b) Pappa	4,39	4,11	2,58
(c) Andra nära släktingar	4,03	3,58	2,06
(d) Partner	4,12	4,96	2,92
(e) Vänner	3,48	3,73	1,85
(f) Chef	5,05	3,18	2,29
(g) Grannar	3,92	2,56	1,43
(h) Ytligt bekanta	3,79	2,48	1,34
Medelvärde	4,15	3,63	2,16

Tabell 34. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att begå försäkringsbedrägeri.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	7	4	10	6	14	3	10	9
2	5	7	3	9	9	2	3	6
3	9	6	12	5	10	4	4	5
4	9	11	17	10	15	7	11	20
5	12	12	10	13	13	18	15	7
6	15	9	8	10	3	10	6	8
7	9	8	8	5	5	13	3	3

Tabell 35. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	9	9	19	6	14	18	31	32
2	5	2	6	1	6	9	4	5
3	3	11	7	6	5	8	5	6
4	11	7	7	7	15	7	7	6
5	15	10	13	8	17	9	6	8
6	10	10	7	14	6	5	3	1
7	11	6	7	15	4	4	3	3

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **2,28**

Bilaga 10.

Sociala normer i förhållande till att fabricera en falsk försäkringshändelse.

Urval: Respondenter som angivit att de i framtiden kan tänka sig begå försäkringsbedrägeri.

Tabell 36. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	4,92	4,44	3,12
(b) Pappa	4,91	4,11	2,88
(c) Andra nära släktingar	4,59	3,58	2,35
(d) Partner	4,58	4,96	3,25
(e) Vänner	4,21	3,73	2,24
(f) Chef	5,43	3,18	2,47
(g) Grannar	4,6	2,56	1,68
(h) Ytligt bekanta	4,33	2,48	1,53
Medelvärde	4,7	3,63	2,44

Tabell 37. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att fabricera en falsk försäkringshändelse.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	8	6	8	7	11	3	8	8
2	3	2	3	5	5	2	3	2
3	3	5	8	4	9	3	2	5
4	8	7	11	9	10	7	11	15
5	12	9	13	13	13	12	12	17
6	14	14	12	9	12	11	9	6
7	18	14	14	13	10	23	12	8

Tabell 38. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	9	9	19	6	14	18	31	32
2	5	2	6	1	6	9	4	5
3	3	11	7	6	5	8	5	6
4	11	7	7	7	15	7	7	6
5	15	10	13	8	17	9	6	8
6	10	10	7	14	6	5	3	1
7	11	6	7	15	4	4	3	3

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **2,57**

Bilaga 11.

Sociala normer i förhållande till att förändra värde vid legitimt försäkringsärende.

Urval: Respondenter som angivit att de i framtiden kan tänka sig begå försäkringsbedrägeri.

Tabell 39. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	3,85	4,44	2,44
(b) Pappa	3,67	4,11	2,15
(c) Andra nära släktingar	3,39	3,58	1,73
(d) Partner	3,42	4,96	2,42
(e) Vänner	3,09	3,73	1,65
(f) Chef	4,34	3,18	1,97
(g) Grannar	3,55	2,56	1,3
(h) Ytligt bekanta	3,58	2,48	1,27
Medelvärde	3,61	3,63	1,87

Tabell 40. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att förändra värde vid ett legitimt försäkringsärende.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	11	11	17	14	19	8	14	13
2	8	8	5	5	8	1	4	5
3	8	6	12	11	11	5	5	5
4	9	10	15	11	20	16	13	18
5	18	12	15	13	6	16	12	11
6	7	6	3	3	4	9	6	3
7	5	4	3	3	2	6	2	4

Tabell 41. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	9	9	19	6	14	18	31	32
2	5	2	6	1	6	9	4	5
3	3	11	7	6	5	8	5	6
4	11	7	7	7	15	7	7	6
5	15	10	13	8	17	9	6	8
6	10	10	7	14	6	5	3	1
7	11	6	7	15	4	4	3	3

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **1,96**

Bilaga 12.

Sociala normer i förhållande till att ljuga i uppgifterna vid nyteckning av försäkring.

Urval: Respondenter som angivit att de i framtiden kan tänka sig begå försäkringsbedrägeri.

Tabell 42. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	3,52	4,44	2,23
(b) Pappa	3,56	4,11	2,09
(c) Andra nära släktingar	3,5	3,58	1,79
(d) Partner	3,28	4,96	2,32
(e) Vänner	3,32	3,73	1,77
(f) Chef	4,07	3,18	1,85
(g) Grannar	3,39	2,56	1,24
(h) Ytligt bekanta	3,34	2,48	1,28
Medelvärde	3,5	3,63	1,82

Tabell 43. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att ljuga i uppgifterna vid nyteckning av försäkring.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	15	11	13	18	17	9	16	14
2	4	6	6	4	8	4	6	7
3	14	11	16	9	12	8	3	4
4	7	7	12	11	13	11	12	20
5	15	9	14	7	7	13	12	9
6	6	7	2	5	7	8	4	3
7	3	3	5	4	4	6	3	2

Tabell 44. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	9	9	19	6	14	18	31	32
2	5	2	6	1	6	9	4	5
3	3	11	7	6	5	8	5	6
4	11	7	7	7	15	7	7	6
5	15	10	13	8	17	9	6	8
6	10	10	7	14	6	5	3	1
7	11	6	7	15	4	4	3	3

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **1,89**

Bilaga 13.

Sociala normer i förhållande till försäkringsbedrägeri.

Urval: Endast kvinnor.

Tabell 45. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	5,93	5,58	4,73
(b) Pappa	5,74	5,51	4,52
(c) Andra nära släktingar	5,73	5	4,09
(d) Partner	5,91	6,13	5,18
(e) Vänner	5,58	5,1	4,07
(f) Chef	5,76	4,08	3,36
(g) Grannar	4,95	3,38	2,39
(h) Ytligt bekanta	4,56	3,1	2,02
Medelvärde	5,52	4,73	3,80

Tabell 46. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att begå försäkringsbedrägeri.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	13	14	21	8	14	14	37	45
2	4	14	7	9	8	6	20	21
3	15	9	19	22	33	10	25	43
4	29	23	47	35	67	25	55	69
5	32	32	57	34	72	31	63	50
6	60	46	93	64	96	60	56	37
7	192	156	216	211	202	138	120	100

Tabell 47. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	32	30	68	20	56	69	143	151
2	4	5	16	5	10	18	28	43
3	15	11	22	11	30	22	29	24
4	27	26	42	15	51	40	55	47
5	26	17	62	19	64	27	34	22
6	46	40	43	41	72	26	21	29
7	168	140	181	249	169	69	68	51

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **4,02**

Bilaga 14.

Sociala normer i förhållande till försäkringsbedrägeri.

Urval: Endast män

Tabell 48. Respondenternas uppfattning avseende omgivningsrepresentanterna, redovisat som normstyrka och mottaglighet samt en sammanvägning i form av normens påverkansstyrka.

Omgivningsrepresentanter	Normstyrka	Mottaglighet	Påverkansstyrka
(a) Mamma	5,55	4,99	3,96
(b) Pappa	5,38	4,94	3,8
(c) Andra nära släktingar	5,23	4,39	3,28
(d) Partner	5,56	5,63	4,47
(e) Vänner	4,92	4,55	3,2
(f) Chef	5,18	3,76	2,78
(g) Grannar	4,46	3,33	2,12
(h) Ytligt bekanta	4,09	2,97	1,74
Medelvärde	5,05	4,32	3,17

Tabell 49. Respondenternas uppfattning om omgivningsrepresentanternas syn på frågan om huruvida det är acceptabelt eller ej för respondenten att begå försäkringsbedrägeri.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	17	15	19	18	41	21	52	55
2	15	19	19	16	21	11	23	33
3	16	12	28	21	29	22	35	33
4	30	32	69	42	85	45	75	100
5	39	36	81	61	87	53	75	57
6	67	47	75	68	88	63	52	43
7	145	115	140	183	122	100	80	51

Tabell 50. Respondenternas värdering av omgivningsrepresentanternas uppfattning.

Koef.	(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)
1	43	38	78	33	72	80	139	150
2	10	6	33	4	21	21	36	40
3	10	17	31	14	24	27	29	34
4	35	26	47	40	67	46	53	49
5	41	32	52	34	70	33	43	43
6	51	42	52	46	63	27	26	14
7	102	86	111	199	107	51	56	38

Normens förmåga (på en skala 1-7) att påverka individuella försäkringstagares beteende i förhållande till försäkringsbedrägeri: **3,34**

Bilaga 15, Enkäten

Normer kring försäkringsbedrägeri

Försäkringsidén är enkel, man delar på riskerna, vilket ger möjlighet till skydd vid ekonomiskt oförutsedda händelser. Ju fler som försäkrar sig, desto tryggare blir det. De allra flesta vuxna svenskar har förmodligen försäkring, vi försäkrar våra bilar, båtar, husdjur, bostäder, ja till och med våra liv. När en skada händer så är tanken att den drabbade ska bli ekonomiskt ersatt med hjälp av sin försäkring.

En del kan se det som en möjlighet att få lite extra, genom att anmäla en skada som inte har hänt, att säga att den skadade saken hade ett högre värde än vad den egentligen har, eller att få en låg månadskostnad för försäkringen genom att inte berätta hela sanningen när försäkringen tecknas. Det är de här typerna av handlingar som i lagens mening kallas försäkringsbedrägeri.

Enkäten är del av en forskningsstudie vid Rättssociologiska institutionen på Lunds universitet, i samarbete med Länsförsäkringar Skåne. Enkäten handlar om vad vi och vår omgivning egentligen tycker om försäkringsbedrägeri. Det innebär att du på vissa frågor måste uppskatta hur din omgivning ser på olika saker, svara då efter vad du tror.

Din medverkan är helt anonym.

Var god tänk igenom var fråga noggrant innan du svarar, och svara ärligt.

Är du?

- Man
- Kvinna

Hur gammal är du?

- 18
- 18-29
- 30-39
- 40-49
- 50-64
- 65-74
- 75-

Vilken typ av huvudsaklig försörjning har du?

- Förvärvsinkomst
- Studiemedel
- Arbetslöshetskassa (via medlemskap)
- Statligt bidrag (försäkringskassa, ekonomiskt bistånd/försörjningsstöd, arbetslöshetsersättning)
- Försäkringsutbetalningar
- Pension
- Närstående betalar för mig
- Annan: _____

Vilken är din ungefärliga årsinkomst före skatt?

- 0- 50.000kr
- 51.000 - 100.000kr
- 101.000 - 200.000kr
- 201.000 - 300.000kr
- 301.000 - 400.000kr
- 401.000 - 500.000kr
- 501.000 - 600.00kr
- 601.000 –
- Vet ej/Vill inte uppge

Har du någon gång haft svårt att betala tillbaka skulder eller krediter?

- Ja, ofta
- Ja, ibland
- Ja, men mycket sällan
- Nej, aldrig
- Vet inte

Är du innehavare av någon försäkring du tecknat privat och som du själv har valt att ha?

Exempel på sådana försäkringar kan vara hemförsäkring, livförsäkring, olycksfallsförsäkring, bilförsäkring etc.

- Ja

- Nej

Vilken typ av försäkring innehar du?

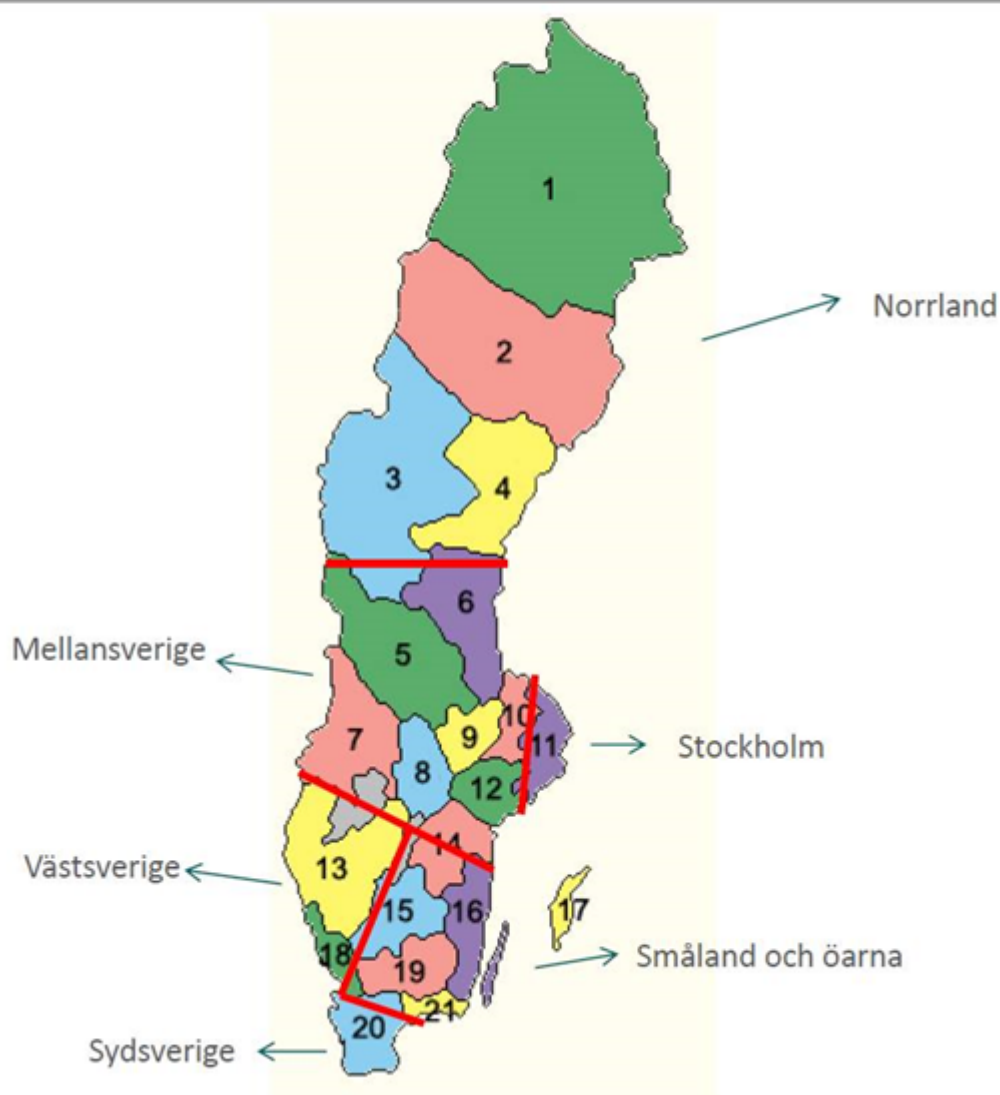
Det går bra att fylla i flera alternativ

Försäkringsbenämningar kan skilja sig åt mellan bolag, hittar du inte din specifika benämning så välj det som är närmast.

- Hemförsäkring/Allrisk
- Villa/Bostadsrätt
- Olycksfall
- Motorfordon
- Sjukförsäkring (Privat)
- Livförsäkring (Privat)
- Inkomstförsäkring
- Båt
- Husdjur
- Barn
- Annan: _____

Var bor du i regionsindelningen?

Regionsindelning

- Norrland
- Mellansverige
- Stockholm
- Västsverige
- Småland och öarna
- Sydsverige

Några tycker att det är okej att lura försäkringsbolag på lite pengar. Det kan exempelvis handla om att man vill "komma undan" självriskerna genom att överdriva skadade föremåls värde. Andra tycker inte att det, under några omständigheter, är okej med försäkringsbedrägerier.

I vilken utsträckning bedömer du att följande personer skulle bli upprörda om du utför ett försäkringsbedrägeri?

Ange på en skala 1-7

1= De bryr sig inte

7= De skulle bli mycket upprörda

Ange "ej relevant" om någon av nedanstående personer inte finns.

	1	2	3	4	5	6	7	Ej relevant
Din mamma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din pappa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andra nära släktingar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din partner (flickvän, pojkvän etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina vänner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din chef	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina grannar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ytligt bekanta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I vilken utsträckning bedömer du att följande personer skulle bli upprörda om du anmälde en helt påhittad skada?

Exempelvis anmäla din telefon stulen fast så inte är fallet, eller att med vilje krockat din bil.

Ange på en skala 1-7

1= De bryr sig inte

7= De skulle bli mycket upprörda

Ange "ej relevant" om någon av nedanstående personer inte finns.

	1	2	3	4	5	6	7	Ej relevant
Din mamma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din pappa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andra nära släktingar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din partner (flickvän, pojkvän etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina vänner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din chef	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina grannar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ytligt bekanta

I vilken utsträckning bedömer du att följande personer skulle bli upprörda om du överdrivit en skada eller ersättningsanspråket vid en legitim skada?

Exempelvis att din mobiltelefon blir stulen, du skriver i din skadeanmälan att det är en nyare modell än vad den i själva verket är. Eller att du fick ett stenskott i vindrutan, men du anger att du fick tio stycken för att få rutan bytt istället för en lagning.

Ange på en skala 1-7

1= De bryr sig inte

7= De skulle bli mycket upprörda

Ange "ej relevant" om någon av nedanstående personer inte finns.

	1	2	3	4	5	6	7	Ej relevant
Din mamma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din pappa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andra nära släktingar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din partner (flickvän, pojkvän etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina vänner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din chef	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Dina grannar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ytligt bekanta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I vilken utsträckning bedömer du att följande personer skulle bli upprörda om du ljög i uppgifterna som lämnas vid tecknande av försäkring?

Exempelvis att du låter bli att tala om att du har tappat mobiltelefonen i toaletten en gång i månaden det senaste halvåret. Eller att du låter bli att tala om att ditt husdjur behöver opereras inom kort på grund av en gammal skada. Båda dessa scenarion skulle sannolikt medföra en högre premie vid nyteckning.

Ange på en skala 1-7

1= De bryr sig inte

7= De skulle bli mycket upprörda

Ange "ej relevant" om någon av nedanstående personer inte finns.

	1	2	3	4	5	6	7	Ej relevant
Din mamma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din pappa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andra nära släktingar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din partner (flickvän, pojkvän etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina vänner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Din chef	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina grannar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ytligt bekanta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I vilken utsträckning anser du att följande personers åsikter är viktiga vid beslutsfattandet om du ska utföra ett försäkringsbedrägeri?

Förmodligen värderar du människors åsikter olika. Den här frågan handlar om hur du ser på din omgivning.

Ange på en skala 1-7

1= Berör mig inte alls

7= Mycket viktiga för mig

Ange "ej relevant" om någon av nedanstående personer inte finns.

	1	2	3	4	5	6	7	Ej relevant
Din mamma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din pappa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andra nära släktingar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din partner (flickvän, pojkvän etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina vänner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Din chef	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina grannar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ytligt bekanta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hur upprörda bedömer du att människor i din omgivning skulle bli om du hade begått något av nedanstående brott?

Du kanske känner att du aldrig skulle begå något av dessa brott. Tänk dig ändå in i situationen att människor runt omkring dig fick veta att du hade gjort något av de tre brotten och deras reaktioner.

Ange på en skala 1-7

1= De bryr sig inte

7= De skulle bli mycket upprörda

	1	2	3	4	5	6	7
Innehav av barnpornografi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Illegal fildelning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Försäkringsbedrägeri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hur vanligt tror du att det är att människor begår försäkringsbedrägeri?

Ange på en skala 1-7

1= Inte alls vanligt

7= Mycket vanligt

1	2	3	4	5	6	7
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hur upprörd blir du av att människor begår försäkringsbedrägeri?

Ange på en skala 1-7

1= Inte alls

7= Mycket upprörd

1	2	3	4	5	6	7
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Har du någon gång begått ett försäkringsbedrägeri?

Dina svar är givetvis helt anonyma och kan inte kopplas till dig som person!

- Ja
- Nej

Vilken typ av försäkringsbedrägeri?

Utifrån dessa tre övergripande typer av försäkringsbedrägeri

- Angivit en helt falsk försäkringshändelse
- Förändrat/övervärderat en riktig försäkringshändelse
- Angivit felaktiga uppgifter vid tecknande av försäkring

Vilken typ av försäkring var det?

- Hemförsäkring/Allrisk
- Villa/Bostadsrätt
- Olycksfall
- Motorfordon
- Sjukförsäkring (Privat)
- Livförsäkring (Privat)
- Inkomstförsäkring
- Båt
- Husdjur
- Barn
- Annan: _____

Var du vid tillfället i en pressad ekonomisk situation?

Baserat på egen upplevelse.

- Ja
- Nej
- Vet inte

Skulle du någon gång i framtiden kunna tänka dig att begå

försäkringsbedrägeri?

- Ja
- Nej

Vilken typ av försäkringsbedrägeri kan du tänka dig att begå?

Det går bra att fylla i flera alternativ.

- Ange en helt falsk försäkringshändelse
- Förändra/övervärdera en riktig försäkringshändelse
- Ange felaktiga uppgifter vid tecknande av försäkring
- Vet inte

Skulle du kunna tänka dig att:

	Ja	Nej
Säga att du är frisk fast du vet om att du är sjuk vid tecknande av sjukförsäkring?	☐	☐
Säga att din trasiga telefon var en modell nyare för att få extra ersättning?	☐	☐
Anmäla någonting försvunnet/trasigt fast så inte är fallet?	☐	☐
Medvetet krocka din bil för att få ut ersättning	☐	☐
Sätta eld på din bostad för att få ut ersättning	☐	☐

Vad är det som gör att du inte kan tänka dig begå ett försäkringsbedrägeri?

Det går bra att fylla i flera alternativ.

- Det är helt enkelt fel
- Risken att åka fast
- Min omgivning hade inte gillat det
- Det är mot lagen
- Det är orättvist mot de andra försäkringstagarna
- Annan anledning: _____
- Vet inte

Har din inställning till försäkringsbedrägeri någonting att göra med hur stort belopp det handlar om?

- Ja
- Nej
- Vet inte

Skulle du ha större förståelse för att någon begår försäkringsbedrägeri om personen befinner sig i en ekonomiskt svår situation?

- Ja
- Nej
- Vet inte

Skriv ner dina tankar om försäkringsbedrägerier och hur du ser på dem. Är försäkringsbedrägerier ett allvarligt problem?

Bilaga 16, Beräkningen av sociala normer uttryckt i matematiska termer

$$(1) \quad \begin{array}{c} i \\ \hline 1 \quad X_{1,1} \quad \dots \quad X_{1,10} \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ 7 \quad X_{7,1} \quad \dots \quad X_{7,10} \end{array} \quad \begin{array}{c} i \\ \hline 1 \quad Y_{1,1} \quad \dots \quad Y_{1,10} \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ 7 \quad Y_{7,1} \quad \dots \quad Y_{7,10} \end{array}$$

$$(2) \quad \begin{array}{l} (a) \quad a_1 = \frac{\sum_{i=1}^7 iX_{i,1}}{\sum_{i=1}^7 X_{i,1}} \\ \cdot \\ \cdot \\ (j) \quad a_{10} = \frac{\sum_{i=1}^7 iX_{i,10}}{\sum_{i=1}^7 X_{i,10}} \end{array}$$

$$(3) \quad \begin{array}{l} (a) \quad b_1 = \frac{\sum_{i=1}^7 iY_{i,1}}{\sum_{i=1}^7 Y_{i,1}} \\ \cdot \\ \cdot \\ (j) \quad b_{10} = \frac{\sum_{i=1}^7 iY_{i,10}}{\sum_{i=1}^7 Y_{i,10}} \end{array}$$

$$(4) \quad P_1 \dots P_{10} = \frac{a_1 b_1}{7} \quad \dots \quad \frac{a_{10} b_{10}}{7}$$

$$(5) \quad Z = \frac{b_1 p_1 + \dots + b_{10} p_{10}}{b_1 + \dots + b_{10}}$$

X anger de värden som respondenterna angivit för hur omgivningen ser på dem
 Y anger de värden som respondenterna angivit för hur de ser på omgivningen
 a_1 - a_{10} anger extern normstyrka för respektive omgivningsrepresentant
 b_1 - b_{10} anger mottaglighet för normpåverkan från respektive omgivningsrepresentant
 Z anger normens förmåga att påverka beteende